

MinisterievanPropaganda.org

ILJA EHRENBURG

DE

NEGHENDE

GOLF

ILJA EHRENBURG

DE NEGENDE GOLF

DEEL I

UITGEVERIJ PEGASUS AMSTERDAM 1954

oorspronkelijke titel : DEWJATY WAL

uit het Russisch vertaald door H. I. TER LAAN

stofomslag en band van : JACK BOS

*Een Sowjet-geleerde, die ik in Stockholm
ontmoet heb, heeft mij verteld, dat, naar
een Russisch volksgeloof, de negende golf
steeds de hoogste is. . .*

(Hoofdstuk 87)

— Ik zeg u ronduit, nu wij elkaar kennen: toen Mary schreef, dat zij in Zwitserland een Frans dichter gevonden had, ben ik er letterlijk bij gaan liggen. Twee weken lang kon ik zelfs geen zachtgekookt eitje naar binnen krijgen. Voelt u zich alstublieft niet beledigd, maar alle dichters zijn boemelaars. Een Fransman kan met goede ideeën geen geld verdienen, een Fransman kan zelfs met geld geen geld verdienen, een Fransman kan alleen geld verdienen met vrouwen. Voor mij is Mary het ideaal, al zie ik wel, dat ze geen ster uit Hollywood is. Men moet haar leren kennen, zij heeft een hart van goud. Voelt u zich alstublieft niet beledigd, maar ik ben zesenzestig jaar en ik ken het leven. U hebt op de erfenis gerekend. U bent een verstandig mens, maar dat was dom. Wij uit het Zuiden haasten ons niet om dood te gaan. Het is nog niet zeker, wie van ons beiden de ander zal begraven. Ik zeg u echter ronduit, u hebt niets verloren, u hebt zelfs gewonnen. Een erfgenaam houdt zich aan de staart vast, maar u, als een verstandig mens, behoort aan het hoofd te staan. U kunt nu naar uw Frankrijk terugkeren als directeur van „Transoc”.

Senator Low tikte zijn schoonzoon vriendschappelijk op de schouder, waarbij hij met zijn mouw het glas omstootte. Lachend begon hij zout op het tafellaken te strooien. De licht-oranje vlek herinnerde Nivelles aan zijn vrouw. „Roze roos van de Mississippi” . . . Het is goed, dat ze er niet is! Een ogenblik vrolijkte deze gedachte Nivelles op. Hij kon gaan rusten, zich gaan ontspannen en zich opnieuw die eenzame nachten voor de geest halen, toen hij in vervoering over de roef van Proserpina schreef. Maar dadelijk herinnerde hij zich zijn schoonvader, „Transoc”, Mary, die er over tien dagen weer zou zijn en dan de gezamenlijke reis naar Parijs. Wat is dat allemaal vervelend! Niemand wil begrijpen, dat ik voor iets anders in de wieg gelegd ben en dat mijn gedichten door Paul Valéry geprezen zijn. Door die roodharige Amerikaan moet ik mij laten honen. Voor hem is een dichter een souteneur. En ik kan niet eens uitroepen „Barbaar, zwijg!”. Het is vreemd, dat hij nog niet grijs is. Rossig, als zijn dochter. De ogen van een pasgeborene. Je zou hem een speen geven. Maar neen, meneer is eigenaar van „Transoc”, zit in de senaat en doet aan hoge politiek.

Een onuitsprekelijke zwaarmoedigheid maakte zich van Nivelles meester. Hij had zin om luid te gapen of, na zijn servet neergegooid te hebben, op te staan en weg te gaan. Hij beheerste zich en plukte droefgeestig aan zijn druiven. Maar Low herhaalde lachend: „Voelt u zich alstublieft niet beledigd . . .” Hij tikte Nivelles nog eens op zijn schouder:

— Ik zeg u ronduit, in het begin ben ik bang geweest voor Mary: een Fransman is een Fransman, maar u bleek een volkomen fatsoenlijk mens. Drie of vier jaren, dat is een solide proeftijd, vooral voor iemand, die verzen maakt.

Nivelle voelde zwaarmoedigheid, kwaadheid en weerzin in zich opkomen. Om drie jaar lang dergelijke gesprekken te dulden, dat was werkelijk een proeftijd. Een zonnestraal, die door het gordijn gedrongen was, verlichtte de weerbarstige vurige haardos van de senator. Low kneep een rijpe perzik in zijn hand stuk, en stak hem in zijn mond, zodat het sap langs zijn kin droop. Nivelle kon zich niet bedwingen en op zijn matbleke gezicht verscheen een grimas. Low vroeg deelnemend:

— Weer last van uw lever?

Nivelle raakte in verwarring, hij voelde zich als iemand, die op een fout betrap werd. Met moeite bracht hij uit:

— Het is hier erg warm...

— Het is goed, dat het warm is, want dan komt al het vuil naar buiten. Wanneer een mens goed zweet, staat hij zuiver tegenover God en tegenover de mensen. Maar het wordt tijd, dat u er aan gewend raakt. U bent hier immers al drie jaar. Drie of vier?

Nivelle veegde met het servet zijn voorhoofd af. Het servet werd zwart van het roet. In één teug dronk hij een glas met ijswater leeg. Tenslotte antwoordde hij, na zich vermand te hebben:

— Drie. Na het einde van de oorlog zijn wij gearriveerd.

De senator begon nog luider te lachen:

— Wie heeft u gezegd, dat de oorlog afgelopen is? Natuurlijk, voor u Fransen is de oorlog eigenlijk nooit begonnen. Majoor Smeadle heeft me verteld, dat de Fransen naar onze tanks keken, zoals koeien naar een trein. Voelt u zich alstublieft niet beledigd, ik weet, dat u ook een Napoleon hebt gehad. Maar dat is lang geleden. Maar nu bent u... dichters. De oorlog is niet ten einde, de oorlog begint pas. Ik weet, dat de roden een harde noot zijn. Het zijn fatalisten. Voor een Rus telt een leven niet, het is een toevalligheid. Natuurlijk zijn ze met velen, er zijn er veel te veel. Maar toch zullen wij winnen. Of u nu vier of drie jaar hier bent, maakt niets uit, u hebt kunnen opmerken, dat wij Amerikanen de zaak tot een einde brengen. Wij beginnen langzaam, dat is zo, wij overwegen en berekenen, maar dan gaat het als aan de lopende band... Ik zal met u nog een fles van uw champagne drinken, wanneer wij de roden de genadeslag gegeven zullen hebben.

Nivelle wist zich tijdig te herstellen; hij veranderde weer in de beminnelijke, ietwat spottende gezelschapsmens, die niet alleen door de snobs van New York, maar ook door vele vrienden van de senator gewaardeerd werd. Bijna onmerkbaar glimlachend zei hij:

— Maar bent u ervan overtuigd, dat de Russen geen atoombom hebben?

Low werd kwaad.

— Wat wilt u toch met die bom? Voelt u zich alstublieft niet beledigd, maar dat is wat anders dan een vers voor Mary. Gisteren hebt u me aangetoond waarom het niet gemakkelijk was met „United” te concurreren, alsof ik van plan was daarmee geld te verdienen. Om geld te verdienen heb ik de katoen. Maar „Transoc” is mijn plicht voor God en voor Amerika. Ik ben geen Fransman en geen dichter, ik heb idealen. De godsdienst, het gezin en de cultuur moeten gered worden. Kolonel Roberts is een waarachtig mens, hij is zeer bescheiden, maar naar zijn stem wordt geluisterd. Hij kent aan „Transoc” een geweldige betekenis toe. Ik stel me voor, hoeveel werk u in Parijs zult hebben! Zo iemand als u kan niet aan de kant blijven staan. U hebt immers ook die sufferds van het State Department de mond gesnoerd! Ik ben trots op u, voor mij bent u nu geen Fransman meer. Ik zeg het u ronduit, voor mij bent u een echte Amerikaan. Door het ijzeren gordijn te dringen is het belangrijkste. Bill Coster kan naar Praag gestuurd worden. Dat is niet zo'n heksentoer. Maar naar Moskou... Roberts rekent op u. Voor een Fransman is het gemakkelijker om daar binnen te dringen. Spoort u een man op, die wat in zijn mars heeft, niet rood, maar rose, en geef hem een stapeltje harde dollars. De socialisten houden van een hartversterking. Roberts zegt, dat daar veel gedaan kan worden...”

Nivelle trok spottend zijn werkbrouwen op:

— Ik twijfel al lang aan de verstandelijke vermogens van de mensen, die deel uitmaken van het Pentagon. Ik had evenwel niet verwacht, dat kolonel Roberts zo naïef zou zijn. U zult nooit uit een Franse socialist een goede spion maken. Dat zou geld weggooien zijn.

— Wat bedoelt u met spion? Wanneer Roberts inlichtingen moet inwinnen, heeft hij daarvoor noch mij, noch u nodig, hij heeft daarvoor zijn eigen mensen. U moet niet denken, dat Roberts zich alleen met spionage bezighoudt. Hij gaat met zeer belangrijke mensen om. Onlangs was hij bij de president. Mij interesseert het vraagstuk van de oorlog helemaal niet, dat is niet in het minst actueel. Denkt u heus, dat de Russen werkelijk oorlog willen?

— Nee, dat denk ik niet. Natuurlijk zullen zij beginnen, niet nu, maar over tien tot vijftien jaar, wanneer zij zich grondig hebben voorbereid. Die heren kennen alleen een loterij zonder nieten. Maar wat de andere kant betreft sta ik voor niets in. Uw Roberts zoekt ruzie. U hebt mij gisteren trouwens zelf gezegd, dat er oorlog moet komen.

— Ik herinner het me niet. Als ik dat gezegd heb, was het in opwinding. Ik ben zesenzestig jaar, maar nog altijd laat ik me gaan. En Roberts en ik hebben altijd ruzie. Hij is een verstandig mens, hij begrijpt, dat vrede meer winst oplevert dan oorlog, maar hij is een militair, en alle militairen willen oorlog, dat is begrijpelijk; wanneer er geen oorlog is, zijn militairen overbodig. Roberts rekent er op, dat de roden onvoor-

waardelijk zullen beginnen en dat men hen vóór moet zijn. Hij is een idealist, die dromen met werkelijkheid verwacht. Maar ik bekijk het nuchter. Men kan de roden zonder oorlog wel hun portie geven. Als iemand u hindert, maakt u hem natuurlijk onschadelijk. Maar hoe? Doden is niet altijd juist, ruïneren is soms juister. Ik heb het memorandum van Smith gelezen, zij hebben zwaar van de oorlog geleden. Wij moeten over hen heen gaan staan, zoals mijn Berry dat bij een kwartel doet. Laten ze zich maar bewapenen en laten ze maar niets hebben om aan te trekken. Ik zeg u ronduit, het staat al in de bijbel: men moet voorzichtig zijn gelijk de slangen.

Nivelle luisterde niet meer; hij had reeds lang geleerd zijn gesprekspartner uit te schakelen als een radiotoestel. De stem stierf weg, en verre, vrijwel onsamenvangende klanken zoemden door zijn hoofd. In die ogenblikken leek het hem, dat hij thuis was op zijn kamer in Parijs en gedichten schreef. Die schijnwereld was zijn toevluchtsoord. Daarin verstopte Nivelle zich voor zijn vrouw, voor zijn praatzieke, zelfgenoegzame schoonvader, voor Amerika. Hij kon niet wennen aan die vochtige, drukkende hitte, noch aan de wolkenkrabbers, die de mens bedreigden, noch aan de gesprekken over zaken, geldverdiene en faillissementen. Alles in dit land was reusachtig en ongezeilig; evenals in zijn kindertijd maakte het onweer hem angstig; regens leken een door de film in beeld gebrachte zondvloed; onder het raam van zijn kantoor groeide een plant, die zo uit de bijbel leek te zijn weggelopen en waaraan zijn hand zich brandde. Enige tijd geleden, het was kort na zijn aankomst in Amerika, had hij een brand gezien: een groot hotel stond in brand. Voor een venster op de zeventiende étage stond een vrouw wild te gebaren; daarna had ze zich naar beneden gestort. Dat beeld kwam Nivelle dikwijls voor de geest; zonder eigenlijk te weten waarom, hield hij de vrouw voor een Française; in zijn dagdroom leek zij nu eens op de wanhopige Persephone, dan weer op zijn muze uit vervlogen jaren. Hij had een groot dichter kunnen worden, maar alles was anders gelopen. Waarom toch had hij in de edelmoedigheid van de Duitsers geloofd, waarom toch had hij zich verbonden met die roodharige zottin? Nu moest hij opnieuw door het vuur gaan. Dat was niet zijn leven, dat was de brand. Hij stond erg hoog, zonder ladder en was bang om te springen. Hij had zich in Parijs voor zijn kop kunnen schieten of zich kunnen verdrinken in het meer van Genève, — alles zou beter geweest zijn . . .

Het eerste jaar had hij met zijn vrouw in New York doorgebracht, daarna was Mary ziek geworden. Zij waren naar het Zuiden gegaan en daar blijven steken. O, dat Zuiden! Die hitte, een domme, opdringerige vrouw, 's avonds de oorverdovende radio, brandewijn met munt, en straatarme geterroriseerde negers. Nivelle zei dikwijls tot zijn vrouw, dat de Amerikanen hem tegenstonden en dat het scheiden van de mensen in blanken en kleurlingen een beschaafd mens onwaardig was. Over het

andere zweeg hij: ook de negers stonden hem tegen, hun angst, hun helderwitte tanden, het vermogen om ondanks hun armoede vrolijk te zijn, hun ruwe dansen. „Ik was een mens, maar men heeft mij in een dierentuin neergezet,” zei hij eens tegen zijn vrouw. Mary begon toen te lachen: „Betekent dat, dat Smeadle je overtuigd heeft, dat negers wilde dieren zijn? Liefje, je was een dichter, maar nu ben je een planter geworden. Je hebt alleen geen plantage.” Hij voelde zich kwaad worden, maar hulde zich in stilzwijgen: hij achtte het beneden zijn waardigheid met een zo dom schepsel, dat bovendien nog hysterisch was, te twisten. New York scheen hem nu het verloren paradijs. Mary amuseerde zich daar met deze en gene vervuilde en slonzige kunstenaar, maar hij zwierf door de lange straten tussen de lichten en de nevel, dronk cognac en herinnerde zich de Seine, die als een spiegellende slang door Parijs kronkelt, de vissers, de boekenstalletjes, de verliefde paartjes. Toen schreef hij nog gedichten — op Frankrijk, op kastanjes, die in bloei op kandelaars geleken met zeven armen, op de stille weemoed van de Oude Wereld. Nu kon hij zelfs niet wegdromen: die roodharige duivel had hem in de maalstroom meegesleept.

Nivelle werd steeds prikkelbaarder; zijn omgeving schreef dit toe aan zijn leverziekte, maar hij hield zijn schoonvader voor de oorzaak van alle ongeluk. Als hij evenwel gedurende de schaarse ogenblikken van innerlijke rust nadacht over zijn lot, moest hij erkennen, dat het Low niet ontbrak aan verstand of een hart. De senator had de vreemdeling zonder geld, zonder positie en zonder vaderland in zijn huis opgenomen. Nu stelde hij Nivelle in de gelegenheid naar Parijs terug te keren, niet als een arme drommel met een slechte reputatie, maar als directeur van „Transoc”. Zelfs grote schrijvers zullen naar de gunst van Nivelle dingen, één heeft hem reeds een vleierende brief gestuurd — hij boog zich „voor het originele genie van de schrijver van „Het masker van Circe”. Wie zou het wagen Nivelle verwijten te maken? Sembat, die kwaad-aardige pechvogel? Mijn leven heeft een eigen lijn, zei Nivelle tot zichzelf: niet toevallig koos ik in eenenveertig de zijde van Hercules, die Antaeus bedwong. Natuurlijk, ik heb me vergist, ik heb een hoogmoedige, krankzinnige Teutoon voor een halfgod gehouden, de weg was slecht, maar het doel vlekkeloos: de verdediging van Proserpina, de dichtkunst, en Europa. 1941 zet zich voort; een geduchte macht marcheert nu tegen de communisten: Amerika. Dat betekent, dat ik niets en niemand in de steek gelaten heb, noch Frankrijk, noch de kunst, noch mezelf. Zo probeerde hij zichzelf te troosten, maar een uur later, wanneer hij opmerkte, hoe Mary smakeloos gekleed als een meisje door de tuin huppelde, of hij het zoveelste gesprek met de senator moest ondergaan — „Voelt u zich alstublieft niet beledigd” —, verloor hij opnieuw zijn gemoedsrust. Hij noteerde in zijn dagboek (dat was alles, wat hem van zijn oude gewoonten overgebleven was): „Ik denk niet, dat men dieper

kan zinken, iedere souteneur in Marseille is honderd maal gelukkiger. Ik ben bang de muze te hulp te roepen, zij zou hier geen dag kunnen doorbrengen. De enige kans om alles te redden, wat mij dierbaar is, dat is hun bom. Ik zou ze moeten zegenen, maar ik haat ze. Vergeleken met Roberts, of met andere parvenus hier, is Schirke werkelijk een Nietzsche. Zonder gekheid, die Duitsers waren heel wat fijner. Niemand in Europa kan zich voorstellen tot welk een geestelijke primitiviteit de mens kan vervallen. Mary is onuitstaanbaar, dat komt door de leeftijd, een welbekend verschijnsel voor de psychiater (zij is nu drieënveertig, ofschoon zij zegt, dat zij negenendertig is). Zij weet absoluut niet, wat zij met zichzelf moet beginnen. Zij is een paar maal naar Texas gereisd voor hanengevechten, die daar trouwens verboden zijn en illegaal moeten plaatsvinden, zoals de vergaderingen van de roden. Daarna werd zij verzot op de romans van Miller. Zij zei, dat zij hield van de „onverbloemde waarheid”, maar Miller, dat is erotiek voor bejaarde nijlpaarden. Nu heeft zij een nieuwe manie: zij heeft een zwarte Zondagsschilder gevonden, zij laat hem stillevens schilderen — witte lelies, zij gelooft, dat het een nieuwe Rousseau is. Zij heeft zinnelijke ogen en een mond als een afgrond. Het is weerzinwekkend! Alles is weerzinwekkend. Zojuist stond ik op en zag ik een vochtige plek op de stoel van het zweet. Hoe afschuwelijk! Ik walg van hen, en ook van mezelf, van ieder woord, van ieder gebaar.”

Over een maand zal hij Frankrijk zien. Herinnert men zich hem? Drie jaar geleden ontving hij een pakje krantenknipsels: de vrienden van Lejean schreven, dat Nivelles een verrader was en eisten zijn berechting. Natuurlijk was er sedertdien veel veranderd. Hij behoefde geen berouw te hebben of zich te rechtvaardigen — iedereen sprak nu over de oorlog, die aanstaande was. Hij zou kunnen zeggen: „Ik heb dat al voorzien, toen jullie je met de communisten verbroederden.” Ja, mijnheer Lejean, wij zullen nog eens zien, wie van ons tweeën de ander zal berechten!

De gedachte aan zijn terugkeer naar Parijs wond hem nochtans op. Lancier speelt waarschijnlijk de patriot — hij is bang, dat zijn zaakjes met de Duitsers uit zullen komen. Sembat is dom en kwaadaardig. De kranten schreven, dat Dumas naar Amerika zou gaan. De oude man is kinds geworden — hij spreekt op vergaderingen en ondertekent allerlei oproepen. Dat houdt in, dat men ook met hem niet rustig kan gaan eten, om zich de avonden in „La Corbeille” te herinneren, de culinaire verrukkingen van die domme Maurice, de ruzies over de tentoonstellingen van de „Fauves” of het intellectuele duel tussen Apollo en Marsyas. Neen, men moest de waarheid onder het oog zien — het vooroorlogse Parijs was er niet meer, Nivelles zou een nieuwe, onbekende stad aantreffen.

De opwindings ver hinderde hem van de afwezigheid van zijn vrouw te genieten. Hij sliep slecht, zelfs een slaapmiddel hielp niet. In het

langwerpige, groenachtige gezicht schitterden zijn ogen koortsig. Nu, na de saaie maaltijd met zijn schoonvader, zat hij afwezig te staren en dacht vaag: eens droomde ik over een zelfvernieuwing, een tweede leven beginnen, maar nu wil ik het niet meer: zowel het tweede, als het honderdste ken ik al bij voorbaat. Oninteressant....

— Maar u luistert niet naar mij! — riep Low uit. — En dat is het belangrijkste: Roberts houdt vol, dat daar een geheime oppositie bestaat. Men moet haar alleen organiseren.... Roberts is niet de eerste de beste, Harriman raadpleegt hem. Vele republikeinen waarden hem, ik weet, dat Dulles met hem overleg pleegt. Ik heb tegen Roberts gezegd, dat het voordeliger is, als we het zonder oorlog klaarspelen. Maar natuurlijk, wanneer men alles met die bom zou kunnen beslissen, zwijg ik....

Hij werd werkelijk plotseling stil. Hij begon de laatste tijd oud te worden. Onverwachts, midden in een levendig gesprek, overviel de slaap hem. Hij meende, dat het geen verband hield met zijn leeftijd, zoals de dokters verzekerden, maar dat eenvoudig de hoofdstad hem vermoeide. Een halve eeuw had hij thuis doorgebracht in de staat Mississippi, in het oude huis met de witte pilaren, waar hij bloemen kweekte, Mary verwende en tegen de avond keek hoe de grote, gele rivier zwart werd. Voor de negers was hij streng, maar rechtvaardig; als er één iets uitgehaald had, stuurde hij deze dadelijk weg, maar aan degene, die vlijtig en gehoorzaam was, gaf hij op kerstavond geschenken. Hij zei tegen Nivelle: „Zij, die uit het Noorden komen, houden ervan het voor de zwarten op te nemen, maar gelooft u hen niet: wie uit het Noorden komt, zelfs een rode, heeft een afkeer van negers. Ik kom op hun bruiloften en speel met hun kindertjes. Voor mij zijn het toch mensen.” Kort voor de oorlog gelukte het de vrienden van Low hem in de politiek te betrekken. Hij zag, dat Mary zijn zorg niet meer nodig had en omdat hij een gelovig mens was, zei hij tegen zichzelf, dat hij zich voor God en de mensen niet aan zijn verantwoording kon onttrekken. Hij ging zich bezig houden met het wel en wee van zijn staat; daarop stuurde men hem naar de senaat. De ruime villa aan de rand van Washington leek hem bekrompen en de mensen aanstellerig. Niettemin deed hij zijn werk met hart en ziel. In de commissie kwam hij dikwijls naar voren en onlangs had hij „Transoc” opgezet. Hij had een rood gezicht, was stevig gebouwd, sprak luid en lachte luid. Allen dachten, dat hij gelukkig was, maar hij verlangde naar de gele rivier, naar het huis met de pilaren, naar rust. Hij klaagde over hoofdpijn, over asthma en zei steeds weer: „Ik ben bang, dat mijn schoonzoon mij toch nog overleeft.”

Hij was in zijn leunstoel ingeslapen. Nivelle zat nog steeds aan de eettafel. Het leek, alsof hij ingespannen over iets nadacht. In werkelijkheid was hij afwezig; brokstukken van beelden doken op — een oude jaarmarkt in Frankrijk, de vrouw voor het raam van het brandende huis,

een bosweide met vuurrode anemonen. Hij hoorde niet, dat het dienstmeisje binnenkwam. De senator werd wakker:

— Een telegram?...

Hij slaakte een kreet en liet het papier vallen. Nivelles las het door: „Gisteren is er op Mary een aanslag gepleegd. De Almachtige beschermt zijn kinderen, Mary is ongedeerd. Telegrafeer of mijnheer Nivelles komt, anders stel ik voor, dat Mary haar vertrek bespoedigt. De misdadiger is gearresteerd. Het is de neger Harrison, die bij u gewerkt heeft. Het onderzoek duurt voort. Wij zijn allen verontwaardigd en voelen met u mee. Het staatscomité heeft verzocht u geluk te wensen met het succes van uw schitterende rede. Uw verklaring over het directe doel van „Transoc” is in de plaatselijke pers gepubliceerd en heeft grote weerklank gevonden. Uw toegewijde majoor Smeadle.”

— Wat vreselijk! — bracht Low tenslotte uit. — Arm meisje!... Denk u eens in, ik heb die schurk in het aardige huisje bij Plower gehuisvest. Ik zeg u ronduit, dat zijn geen mensen. Hun handen uit te steken naar Mary! Niemand heeft zij ooit in haar leven beledigd. Verschrikkelijk, dat ik niet weg kan, — overmorgen moet ik mijn uiteenzetting in de commissie geven....

Een reis naar Mississippi lachte Nivelles niet toe, maar hij wist, dat hij daarover met zijn schoonvader geen ruzie kon maken, de senator zag alles door de vingers, behalve onverschilligheid voor het lot van zijn dochter. Nivelles liep door de kamer heen en weer, wreef met zijn zakdoek in zijn ogen en stootte onverstaanbare klanken uit. Een uur later, toen Low een beetje gekalmeerd was, zei Nivelles:

— Ik zou het liefst dadelijk naar haar toevliegen. Maar misschien is het beter, dat Mary hierheen komt. Zij heeft een andere omgeving nodig. Wanneer ik dadelijk Smeadle opbel, kan ze morgenochtend uit Jackson vertrekken. Ik wil, dat u haar zo snel mogelijk kunt omarmen.

Nivelles liep alleen op straat. Het begon donker te worden. De klamme warmte en de benzinestank hinderden hem bij het ademen. Het was uit met zijn rust: weer hetzelfde en daarbij nog Mary. Vreemd, waarom wilden de negers haar doden, — zij beschermde hen immers? Overigens was hier niets vreemds, Mary was onder hun bereik geweest en de negers had men tot het uiterste gebracht. Low had die Harrison zeker beledigd, deze had een glaasje teveel gedronken en had toen besloten af te rekenen. Het was gemakkelijk te begrijpen.

Een auto schoot voorbij; lang schenen twee rossige ogen door de duisternis. Nivelles bleef staan. Maar waarom had hij haar niet gedood?...

Nivelles was in een gezin opgegroeid, waar over God alleen spottend gesproken werd: zijn vader hield van lichtzinnige liedjes, die over gebeurtenissen uit de bijbel gingen. De goden en godinnen, die de jonge dichter kende, waren witte standbeelden of schaduwen tussen de laurierstruiken. Maar nu hief hij opeens zijn hand omhoog en riep kwaadaardig

uit: „Waarom hebt U haar niet gedood?" Zijn woorden waren niet tot de arme neger uit Mississippi gericht, maar tot de Almachtige, waarvan majoor Smeadle in zijn telegram sprak.

Hij dacht, dat hij zijn verstand verloor, lachte bitter en ging verder. Hij keek door een raam: een meisje kamde zich peinzend voor een grote spiegel, een moeder bracht haar kind naar bed, op een veranda zat een bejaarde man zijn pijp te roken, iemand begoot de bloemen met een gieter. Zij hebben hun eigen leven, dacht Nivelles, zij hebben niets met zaken uitstaande, noch met „Transoc", noch met de communisten, noch met mij. Hier zijn zeker ook verliefde mensen en dichters. Ergens brengt nu een vrouw een kind ter wereld. Ik herinner me, hoe in Blois notaris Jeannet 's avonds de witte violieren begoot. Zou het in Rusland ook zo zijn? ... Indien het daar geen notaris is, dan een boekhouder of een ingenieur

De vrouwen brengen daar ook kinderen ter wereld, geven ze de borst en brengen ze naar bed. Allen hebben hun eigen leven, alleen ik sta aan de kant. Zij zit voor de spiegel en droomt ... Voor haar is de stilte, de avond en de vrede er werkelijk. Waarom moet juist ik ergens Fransen heen smokkelen, onzinnige communiqués uitgeven, lawaai maken en de mensen opstoken? Over drie dagen komt Mary en zal zeggen: „Je hebt geen begrip voor wat er in mij omgaat." De senator begint te grommen: „Voelt u zich alstublieft niet beledigd ..." Daarna acten, berichten, aantijgingen en „Transoc". Het schijnt, dat Roberts gelijk heeft: de bom, dat is het meest radicale ...

2

Alle kranten in de staat Mississippi schreven over de aanslag op mevrouw Mary Nivelles, die door de neger David Harrison begaan was; de kranten toonden aan, dat de misdadiger, afgezien van de lage instincten, die vele negers eigen waren, duidelijk door politieke hartstochten meegesleept was: hij had zich willen wreken op „de zeer geachte senator Low, die de tradities in ere hield, die Jefferson Davis aan de mannen in het Zuiden had nagelaten". Het politieke karakter van de zaak werd onderstreept door het feit, dat de misdadiger dank zij de koelbloedigheid en slagvaardigheid van majoor Smeadle gearresteerd was.

Er was bijna geen inwoner van de Zuidelijke staten, die niet majoor Smeadle, de steunpilaar van de democratische partij, kende. Smeadle was een man, die overliep van energie en zich letterlijk voor alles interesseerde. Hij maakte deel uit van de kerkeraad, was voorzitter van de club „De Onversaagden", organiseerde herhaaldelijk wedstrijden op

landbouwgebied, en schreef in de kranten van New Orleans, Jackson en Birmingham. Hij was het ook, die Low overhaalde zich kandidaat te stellen voor de senaat. De majoor was zeventien jaar jonger dan Low en de senator noemde hem schertsend „mijn jongen”, maar wist zijn verstand naar waarde te schatten en maakte zeer vaak van zijn raadgevingen gebruik.

De majoor had uit de oorlog twee medailles meegebracht en een honderdtal verhalen, die de heldenmoed van de mannen uit het Zuiden moesten bewijzen. Als men hem zo hoorde, dan moest men wel menen, dat als Louisiana en Mississippi niet hadden bestaan, de Amerikanen nooit in Normandië geland en tot de Elbe opgerukt zouden zijn. Wanneer hij over zichzelf sprak, streefde hij ernaar zich bescheiden voor te doen en herinnerde slechts terloops eraan, dat hij op de tank, die aan de kop ging, als één van de eersten Keulen was binnengetrokken. Tijdens de oorlog was hij grijs geworden, wat een bijzondere aantrekkingskracht aan zijn jeugdig, door de zon gebruind gelaat verleende.

Natuurlijk had een zo opvallend man niet weinig vijanden. Advocaat Clark, die in Jackson rood genoemd werd, zei, dat majoor Smeadle een grote rol in de Ku-Klux-Klan speelde. Toen de majoor dat hoorde, verklaarde hij: „De Ku-Klux-Klan is een vaderlandslievende organisatie en ik ben trots op mijn vriendschap met vele leden daarvan. Maar ik maak er geen deel van uit. Van kindsaf ben ik gewend de letter van de wet te eerbiedigen — mijn vader was rechter, elf jaar heb ik een advocatenpraktijk gehad. Maar de leden van de Ku-Klux-Klan en ik hebben hetzelfde doel — de geest van het Zuiden te bewaren, zij verlangen echter naar heldendaden en naar het brengen van offers, terwijl ik een beschermer ben van de wet.” Boze tongen beweerden, dat majoor Smeadle in Mississippi de droogleggingswet voorstond, omdat hem het drankhuis over de grens van de naburige „natte” staat toebehoorde, dat gretig bezocht werd door de bewoners van Jackson; men zei zelfs, dat de majoor de bende van de smokkelaar Joe dekte, die tot nu toe de staat van sterke drank had voorzien. Dat kon nauwelijks waar zijn, wat evenwel het restaurant „Het natte paradijs” betrof, bestreed Smeadle niet, dat hij één van de eigenaren was. Hij zei, dat hij niets tegen whisky had en alleen daarom de droogleggingswet verdedigd had, omdat meer dan de helft van de bevolking in de staat negers waren, die door de alcohol tot misdaad zouden kunnen vervallen.

Er waren ook andere geruchten: zo werd de majoor er bijvoorbeeld van beschuldigd, dat hij een negerstudente verkracht had, die met vakantie uit Chicago overgekomen was; men zei, dat Smeadle twee uur voor zijn huwelijk met de weduwe Farmer verdween, omdat hij aan de weet kwam, dat de bruid een deel van de plantages op naam van haar broer had laten overschrijven; er werd verteld, dat hij uit Europa een smaragden halsband had meegebracht, die hij had weggenomen van een

Duitse vrouw, met wie hij samengeleefd had. Niemand wist hoeveel er van waar was, maar allen verbaasden er zich over, dat een man met zo'n positie en een romantisch uiterlijk vrijgezel bleef. Bij de vrouwen had hij succes. Vijftien jaar geleden was zelfs Mary op hem verliefd geraakt, hoewel ze overigens vond, dat in het huis van haar vader alleen onopgevoede provincialen op bezoek kwamen. Ze verborg haar gevoelens niet. Smeadle zei haar toen: „Ik ben u niet waard. Ik begrijp niets van kunst. In het gezinsleven zou ik een onmogelijke despoot zijn. De dochter van Low verdient een betere man.”

Hij bleef met Mary vriendschappelijke betrekkingen onderhouden, noemde zich haar ridder, en probeerde de hooghartige Nivelles voor zich te winnen. Toen Low hoorde, dat majoor Smeadle de misdadiger, die een aanslag op Mary had gepleegd, gearresteerd had, zei hij tegen zijn schoonzoon: „Voelt u zich alstublieft niet beledigd, maar die jongen houdt meer van Mary dan u.”

De senator wist niet, dat de betrekkingen tussen Mary en de majoor de laatste tijd verslechterd waren. Smeadle was bereid zich met Nivelles te verzoenen, ofschoon hij hem verachtte: „Fratzenmaker, parasiet, — in één woord een Fransman.” Wanneer Smeadle over zijn veldtocht vertelde, moest hij erkennen, dat de vijanden hem veel sympathieker waren, dan de vrienden. Hij liet recht wedervaren aan de zindelijke en ordelijk gebouwde Duitse steden, was verrukt van het uithoudingsvermogen van de Duitse soldaten, en wanneer hij toe was aan het beschrijven van de Duitse vrouwen, zuchtte hij dromerig. Over Frankrijk wond hij zich op, over het vuil, de losse zeden en de lichtzinnigheid. „Witte negers, — zei hij over de Fransen, — ja en niet eens helemaal wit — een Marseillaan is moeilijk van een kleurling te onderscheiden, alles loopt er door elkaar, er is geen traditie, geen orde, er is letterlijk niets.” Ofschoon Nivelles op de communisten schold en er geen geheim van maakte, dat hij de eerste tijd met de Duitsers had samengewerkt, vertrouwde de majoor hem niet: de schoonzoon van de senator sympathiseerde vast en zeker met de roden. Smeadle wist niet, of hij de veranderingen, die bij Mary hadden plaats gevonden, moest toeschrijven aan het lange verblijf in Europa of aan de invloed van haar man. Mary lachte over de angst van de majoor voor de communisten. Ze zei, dat het niet zou hinderen, wanneer alles eens op zijn kop gezet zou worden, de surrealistten zich in het Witte Huis zouden vestigen, het iedereen in vrijheid toegestaan zou zijn te scheiden en men zou ophouden te pas en te onpas onze-lieve-heer erbij te halen. Smeadle begreep, dat Mary hem voerde en toch wond hij zich op: hoe kon de dochter van Low, en dat nog wel in een dergelijke tijd, zich dergelijke grapjes veroorloven?

Hij zou het nog genomen hebben, als Mary niet steeds vaker over de toestand van de kleurlingen was gaan praten. Al die dwaze gedachten heeft ze in Europa opgedaan, zei Smeadle bij zichzelf. Daarmee was het

gedrag van Mary wel verklaard, maar niet gerechtvaardigd. Zij had een eigenzinnig karakter; wanneer zij voor iets warm liep, deed zij het verbodene met de hardnekkigheid van een verwend kind steeds weer. Terwijl Nivelles zich beperkte tot de terughoudende opmerking, dat vele dingen in Amerika hem onbegrijpelijk waren, verkondigde Mary onomwonden, dat Smeadle zich stellig achter de rug van de zwarte soldaten verborgen had, dat de beeldhouwkunst der negers door alle deskundigen geprezen werd, zelfs door Picasso, en dat de negers prachtig gebouwd waren. Buiten zichzelf zei de majoor eens tegen haar: „Indien u een dochter zou hebben, zou u er dan mee accoord gaan, als zij met een zwarte man kwam aanzetten?” Als antwoord begon Mary te lachen: „Ik zou haar benijden. Ik ben ervan overtuigd, dat de zwarten uitstekende mannen zijn.”

De majoor was bang, dat de gesprekken van Mary algemeen bekend zouden worden. Dat zou voor de senator het einde van zijn loopbaan betekenen, en ook Smeadle, die zich voor de candidatuur van Low had ingezet, zou het vertrouwen verliezen. Maar hoe zou het zijn, als ze met één of andere neger vertrouwelijk werd? De negers werden brutaal. Men had hun in Europa toegestaan blanken te vermoorden en nu hadden ze er de smaak van beet. Na de Duitsers hadden ze nu lust om met de Amerikanen verder te gaan. Wanneer de majoor op vergaderingen het woord voerde, zei hij, dat de roden in de negers hun bondgenoten zouden kunnen vinden. Hij herinnerde senator Low aan een ontmoeting met een Russische officier: „U kunt zich niet voorstellen, wat hij zei! Het was nog wel een majoor met onderscheidingen. Voor hem was een negerchauffeur meer dan wij samen. Snapt u die schakzet? Zij willen de negers tegen ons opzetten. Dan krijgen ze sleutelposities, landen ergens in de golf van Mexico en trekken op naar het Noorden. Heeft men in Washington hun spel werkelijk niet door? ...”

Smeadle was van mening, dat men de negers geen concessies moest doen. Daar hij een man van de wet was, had hij zich in één van zijn artikelen tegen de lynchjustitie uitgesproken; maar toen de leden van de Ku-Klux-Klan een neger ophingen, die het gewaagd had de voorzitter van de kamer van koophandel uit te schelden, was Smeadle verheugd geweest: misschien zouden ze nu tot bezinning komen.

Aan de vooravond van de dag, dat het voorval plaats vond, waardoor de hele staat geschokt werd, kreeg de majoor een lange brief van senator Low, die aan de taak van „Transoc” gewijd was. Aan het eind van de brief verzocht de senator Smeadle: „Vergeet Mary niet, zij is nu bijna weduwe — „Transoc” ketent Nivelles aan de hoofdstad. Over een week of drie komt ze hierheen en dan gaan ze naar Europa.” Smeadle was druk bezet; pas de volgende avond besloot hij Mary te bezoeken. Hij liet zijn auto bij de poort achter en ging de met azalea's beplante laan door. Hij was vredelievend gestemd, hij zei bij zichzelf,

dat hij niet op de boosaardige grapjes van Mary zou ingaan. Ze had een goed hart en het was de dochter van Low. Toen hij bij het huis kwam — het was nog licht — zag hij iets vreemds. Uit het raam van de kamer op de tweede verdieping, waar Mary woonde, sprong een reusachtige neger en liet zich langs de regenpijp zakken. De majoor schreeuwde: „Stop!” De neger sprong naar beneden en zette het op een lopen; het leek of hij zich bezeerd had; dadelijk ging de chauffeur achter hem aan; ook de tuinman en werklieden kwamen toelopen. De chauffeur sloeg de neger met het handvat van een tuinschaar op zijn hoofd. Smeadle was zo verbouwereerd, dat hij niets kon zeggen. Mary kwam naar buiten gerend, gekleed in een Japanse kimono en jammerde hysterisch: „Hij heeft niets weggenomen! Hoort u het? Hij is geen dief!” Smeadle kwam weer tot zichzelf en zei droogjes: „Dat zal de rechter uitmaken. Het is mijn plicht u en het huis van meneer Low te beschermen.” Hij beval de arbeiders de misdadiger in de schuur op te sluiten en over te leveren aan de politie, die hij uit de stad zou laten komen.

De nacht viel snel in. De cactussen langs de weg zagen er in het licht van de koplampen uit als een kudde monsters. Toen ging de maan op, groot en geel. Smeadle kon maar niet kalm worden. Natuurlijk, zij had een goed hart, maar haar hoofd was wormstekig. Een vrouw uit het geslacht van Low, die het voor een zwarte moordenaar opneemt, is dat geen schande?...

Rechter Gilmore ontving hem in zijn woning:

— Een glaasje whisky?...

Smeadle sloeg het af. Hij had een gevoel of zijn keel dichtgeknepen werd. Hij vertelde van de misdaad. De rechter zei steeds weer: „Een nachtmerrie!... Ik zeg u, het is een echte nachtmerrie!...”

Lang zaten ze zwijgend bij elkaar.

— Misschien had hij het op de eer van mevrouw Nivelles voorzien? — vroeg de rechter plotseling.

De majoor antwoordde niet. De reigers op de kimono van Mary dansten voor zijn ogen. Ergens schreeuwde een kind. De rechter glimlachte:

— Die is van mijn keukenmeid... Ook een zwarte, maar ze is zeer bescheiden en kookt verrukkelijk.

De volgende morgen bleek, dat de neger geen wapens bij zich had gehad. De doopceel van de misdadiger kon gemakkelijk gelicht worden: toen hij uit de oorlog terugkeerde, kwam hij direct op de plantage van Low. Hij zei, dat hij niets verkeers gedaan had: „Die mevrouw riep me bij zich.” Op de vraag waarom hij dan uit het raam gesprongen was, antwoordde de neger: „Ik hoorde het toeteren van een auto en toen werd ik bang.”

De rechter ging naar Mary toe. Zij wilde hem niet ontvangen. Meer dan een uur zat hij te wachten. Eindelijk kwam zij te voorschijn en begon dadelijk te schreeuwen:

— Wie geeft u het recht om mij te ondervragen? Ik zal me beklagen bij mijn vader. Wat wilt u van mij? Ik heb al honderd keer gezegd, dat het geen dief is en dat hij niets weggenomen heeft.

De rechter raakte in verwarring:

— Excuseert u mij, ik begrijp, dat u nog onder de indruk bent van de verschrikkelijke gebeurtenis. Ik kom u niet verhoren, ik ben gekomen om blijk te geven van mijn medeleven. Die schoft wil niet bekennen, waarom hij bij u binnengedrongen is. Ik weet niet of roof of nog iets ergers de opzet was... Wellicht had hij een aanslag op uw leven in de zin...

Mary begon plotseling hysterisch te lachen:

— En als hij nu eens verliefd op me was? Of denkt u, dat men op mij niet verliefd kan worden?...

Nadat de rechter de deur stevig achter zich gesloten had, zei hij op fluisterende toon tegen majoor Smeadle:

— Ik ben bang, dat mevrouw Nivelles niet bij haar verstand is. Ze was altijd al eigenaardig, maar dit is een echte zenuwschok... Ze huult, ze lacht en heeft het God weet waarover... Ik weet niet, hoe ik er vandaan ben gekomen.

— Nu, was hij van plan om haar te doden? — vroeg de majoor, die er de voorkeur aan gaf om het gesprek over Mary niet voort te zetten.

— Dat denk ik niet... Over het geheel had ik gelijk — de schoft had het op de eer van mevrouw Nivelles voorzien. Zoveel heeft zij mij te verstaan gegeven... Ik weet niet wat de senator zal zeggen... Het lijkt me beter om de verslaggevers te zeggen, dat de misdadiger haar wilde doden, — dat is iets fatsoenlijker. Ik zeg u: het is een nachtmerrie, een echte nachtmerrie! Misschien kunnen we de gouverneur raadplegen. Wat denkt u?

De majoor antwoordde niet dadelijk, hij was onder de indruk van wat de rechter gezegd had. Weer dansten de reigers voor zijn ogen en hij zag voor zich hoe Mary om de hals van de reusachtige, verschrikkelijke neger hing. Misschien loog die zwarte niet eens. Van een dergelijke hysterische vrouw kon men alles verwachten. De hoofdzaak was, dat ze niet ging kletsen.

— U hebt gelijk, — zei hij, — belangrijk is, dat hij mevrouw Nivelles overvallen heeft, al het andere is bijzaak. De kranten houden van gewaagde schilderijen, maar het gaat hier niet om één of andere actrice, maar om de dochter van de senator. Hoe het ook zij...

Smeadle maakte de zin niet af. De rechter grijsde:

— Hoe het ook zij, hij komt op de elektrische stoel.

De neger David Harrison lag met een kapotte lip en een dicht oog op de klamme vloer van zijn cel. Voor de deur herhaalden twee cipiers tot gekwordens toe: „Tien, aas”, „Aas, tien”. David Harrison dacht nergens aan; hij voelde noch angst, noch pijn meer. Maar plotseling

schoot hem te binnen, dat Jenny bij de spoorbrug op hem wachtte. Toen deed een doordringende en wanhopige kreet de gevangenis dreunen.

Low was buitengewoon koppig. Deze karaktertrek had Mary van hem geërfd. Daar zij vatbaar voor indrukken was, liep zij voor alles warm — voor een boek, een persoon, het nieuwste „isme“, zelfs voor een spel; alles nam bij haar het karakter aan van een manie. Doordat zij elf jaar in Europa had doorgebracht, had zij veel gezien, maar toch was zij kinderlijk onbevangen gebleven. In omgekeerde volgorde maakte zij zich de dingen eigen. Ze kende alleen dat, waarvoor kennissen geestdriftig waren. Kunstwerken, wetenschappelijke problemen en de strijd der ideeën waren voor haar als scherpe elkaar afwisselende beelden in een kaleidoscoop. Men zou kunnen zeggen, dat Europa haar afgestompt had: doordat haar smaak niet ontwikkeld was, had zij zich alleen een afkeer van smakeloosheid eigen gemaakt en zonder eigenlijk een ideaal te hebben, had ze iets tegen Amerika.

Op hartstochtelijke en kwellende wijze had zij van Nivelles gehouden en was zij hem met haar veeleisendheid lastig gevallen. Zij geloofde aan zijn genie; ze was zo blij als een kind, dat het geld van Low hem in staat stelde zich aan de poëzie te wijden; een in Florentijns leer gebonden album schoof zij hem toe en vroeg hem na een uur: „Heb je al wat geschreven?“ Hij hield veel uit zijn verleden voor haar geheim. Hij zei, dat hij Frankrijk had moeten verlaten, omdat hij met de bezetters geen gemene zaak had willen maken. Op een keer (het was nog in Genève, kort voor hun vertrek), toen ze bij de kapster zat, kreeg zij een krant in handen, die iemand had laten liggen. Ze werd helemaal bleek: in de krant stond, dat Nivelles (de schrijver van het artikel noemde hem een „handige verzenmaker“) tijdens de bezetting gecollaboreerd had en dat hij, toen hij aan het hoofd stond van de afdeling identiteitspapieren bij de politie, niet alleen de goede vaderlanders niet geholpen had, maar hen zelfs aan de Gestapo overgeleverd had. Geschokt kwam zij bij haar man en kon geen woord uitbrengen. Zwijgend stak zij hem de krant toe. Nivelles fronste zijn wenkbrouwen: „Een communistisch blaadje. Een wraakoefening. Leugen, laster, smerige politiek.“ Mary was daarmee niet tevreden gesteld en Nivelles moest uitvoerig verklaren, dat men een goede vaderlander kon zijn, hoewel men de communisten haatte, dat hij alleen bij de politie was gebleven, omdat hij geen vader had, die planter was, dat hij niemand aangegeven had, maar juist vele arrestanten geholpen had en dat het hem overigens weinig interesseerde, want „twee

regels van Paul Valéry waren belangrijker dan de hele politiek." Zij geloofde haar man toen nog, al hield zij er enigszins een bittere smaak van over — zij voelde zich gegriefd, dat haar man bij de politie geweest was en dat iedereen dat wist. Drie jaar later (dat was op het landgoed van Low), toen zij ruzie had met haar man, zei Mary plotseling: „Overigens geloof ik nu ook, dat jij Fransen verraden hebt, — je hebt wel hoge idealen, maar geen enkel fatsoen."

Gedurende drie of vier maanden na hun terugkeer in Amerika week Mary niet van de zijde van haar man: hij leek haar de enige vertrouwde mens. — in haar eigen land voelde zij zich een vreemde. Zij wist, dat het Nivelles prikkelde, maar zij had zichzelf niet in haar macht. Nivelles verstond echter de kunst er tussen uit te gaan; enige nachten sliep hij niet thuis, hij zei, dat hij zich te lang bij kennissen had opgehouden, dat hij inspiratie moest opdoen, hij was immers niet alleen de echtgenoot van Mary, hij was dichter. Zij was jaloers, liep met een lang gezicht, dat opgezet was van het huilen, noemde zichzelf een domme gans, een bekrompen geest en een idioot. Eens in een ogenblik van vertwijfeling ging zij naar een surrealistisch schilder, die ze in Parijs had leren kennen. Hij liet haar zijn nieuwe werk zien: een lijk, dat in zijn kist een pijp rookte; twee alpenkoeien, die mandoline speelden. Daarna hadden zij veel gedronken. De schilder had gevraagd: „Wordt het geen tijd voor u?" Ze lachte en begon zich uit te kleden. Tegen de ochtend was ze thuis gekomen. Ze begon veel te drinken en een ongeregeld leven te leiden: zij wist, dat haar man haar bedroog en met een gerust hart bedroog zij hem ook. Waarom gingen ze niet uit elkaar? Ze moesten met de senator rekening houden. Indien Mary van iemand hield met een waarachtige grote liefde, dan was het alleen van haar vader. Haar moeder was gestorven, toen ze nog klein was, en haar vader had haar grootgebracht. Zij hield van hem zoals hij was met al zijn zwakheden, ze vergaf hem zijn eerzucht, zijn hartstocht voor politiek en zaken, die haar vervelend leken en menigmaal ook niet in de haak; nooit maakte ze ruzie met hem of vertelde ze hem over haar grillen en zonderlinge neigingen. Ze wist, dat de mensen in Mississippi tegen scheidingen waren en zij meende, dat zij niet het recht had haar vader op dergelijke wijze te treffen. Zij zei bij zichzelf: ik heb mijn man uitgekozen, zonder mijn vader daarin te kennen, — dat betekent, dat ik hem moet dulden.... De verveling, de whisky, en de rumoerige nachten zonder rust maakten haar ziek. Haar vader verlangde, dat ze naar het Zuiden zouden gaan. Anderhalf jaar bracht ze met Nivelles op het landgoed aan de oever van de Mississippi door. Het was een zeer moeilijke tijd geweest en het aanstaande vertrek naar Parijs verheugde haar, omdat het haar een bevrijding leek. Daar kon ze alles doen wat haar inviel, zonder dat ze bang behoefde te zijn, dat het de reputatie van de senator zou schaden. Zij stelde haar man zelf voor, dat zij in het Zuiden zou blijven, terwijl

hij in Washington besprekingen voerde over zijn nieuwe functie. Zij hield niet meer van Nivelles en zij was blij zonder hem achter te blijven, hoewel het leven op het landgoed haar benauwde. Natuurlijk, als ze niet de dochter van de senator was geweest, zou ze ook in het afgelegen Jackson wel partners gevonden hebben voor haar drinkpartijen en voor die kortstondige genoegens, waar haar natuur om vroeg. Maar zij moest onophoudelijk aan de goede naam van Low denken en zij gedroeg zich voorbeeldig; daar zij zich verveelde, zocht zij naar middelen om de tijd te doden — zij las de romans van Proust, legde een herbarium aan, hield zich met liefdadigheid bezig — onder de negervrouwen op de plantage verdeelde zij kinderkleren, geneesmiddelen, en chocolade.

Zo maakte zij ook kennis met David Harrison, die bij de oude Plower woonde. Op een keer, toen zij 's Zondags na de kerkdienst naar Plower ging om zijn kleinkinderen met vitamines vol te stoppen, zag zij een jonge neger, die een meisje tekende. De uitdrukingskracht van de tekening en de forse lijnen bevielen haar. David vertelde, dat hij van tekenen hield en de volgende Zondag bracht zij een doosje schoolkrijtjes voor hem mee. Dat was nog voor het vertrek van Nivelles, die zich vrolijk maakte over de nieuwste bevestiging van zijn wispelturige echtgenote. Mary bleef met de neger omgaan en bracht albums, verf en monografieën van bekende schilders mee. Ofschoon David alleen de Zondagen beschikbaar had voor de schilderkunst, maakte hij voorveringen en Mary was ervan overtuigd een groot kunstenaar ontdekt te hebben. Herhaaldelijk zei ze hem, dat hij naar het Noorden moest gaan: „In New York zal men u waarderen. Daar zijn veel bekende negeracteurs. Met één van hen heb ik een avond doorgebracht. Zij wonen in Harlem, maar spelen doen zij overal en een succes dat ze hebben! Uw werk zou in een behoorlijk museum tentoongesteld kunnen worden. Ik ga naar New York en zal dat dan zelf ter hand nemen.” David antwoordde iedere keer: „Dank u, maar ik kan hier niet weg.”

Op een keer, toen Mary van de neger afscheid had genomen, begon ze plotseling te lachen: het valt niet te ontkennen, dat ik op die zwarte verliefd ben! . . . Zij begon van een rendez-vous te dromen — als zij elkaar bij Plower zagen, waren er immers altijd mensen bij; eens begeleidde David haar tot de weg. Zij werd zenuwziek, slikte medicijnen en leed aan slapeloosheid. Dag en nacht zag zij de neger met zijn droevige, dromerige ogen voor zich. Had hij haar toch maar eens gekust! . . . Ze was tot iedere onbezonnen handeling in staat, drukte Davids hand en fluisterde: „Het lijkt wel of ik gek word.” Hij was eerbiedig en beheerst als altijd. Slechts een enkele keer draaide hij zich zuchtend om; toen Mary dit bemerkte, zei ze bij zichzelf: hij smacht ook.

— Komt u morgenavond bij me, — zei ze —, dan laat ik u platen van belangrijke kunstenaars zien.

— Dat is onmogelijk, — antwoordde David.

— Waarom? Ik zal bij de poort op u wachten. Niemand zal u zien, het dienstmeisje zal ik wegsturen. Als wij de tuinman tegenkomen, zal ik hem zeggen, dat u mijn bureau moet repareren. U hebt immers als meubelmaker gewerkt. Maar we komen de tuinman niet tegen...

— Dat is onmogelijk, — herhaalde David.

Mary maakte zich kwaad. Er kwamen vuurrode vlekken op haar wangen. Niet meer wetend, wat ze zei, riep ze uit:

— Ik beveel het u! Het is beter voor u geen ruzie met mij te maken, anders zou het u wel eens slecht kunnen vergaan. U bent bang voor de tuinman, maar ik zou wel eens veel gevaarlijker kunnen worden....

David kwam. Ze begon werkelijk met hem platen te laten zien. Haar verzameling was een bont samenraapsel; naast doeken van surrealisten hingen tekeningen van Rodin en een prachtig stilleven van Matisse. Het stond David bijzonder aan; zijn verlegenheid verdween en hij begon over schilderkunst te spreken. Mary begreep plotseling, dat haar in hem zijn vurige geestdrift voor de kunst aantrok. Zij dacht, dat zij nu in staat was zich zijn omhelzing te ontszeggen. In Parijs zou ze gemakkelijk zichzelf kunnen vergeten met iemand van haar soort, maar David was een kunstenaar, hem moest ze beschermen.

— Hoe oud ben je? — vroeg ze.

— Vijfentwintig.

Mary placht haar leeftijd te verbergen, maar nu zei ze deze dadelijk.

— Ik ben drieënveertig, ik zou je moeder kunnen zijn. Luister eens David, waarom wil je niet naar New York? Pieker niet over geld! Ik koop je aquarellen. Je bent een kunstenaar. Hier ga je te gronde.

Het getoeter van een auto weerklonk. Mary keek naar buiten:

— Smeadle!

Toen sprong David uit het raam.

4

Jenny stond niet bij de spoorbrug op David te wachten. De vreselijke tijding had zich snel in de zwarte woonwijken verbreid. „Dat is het werk van Smeadle,” — zeiden de oude negers. De vrouwen drukten snikkend hun kinderen tegen zich aan. Men verwachtte een pogrom en achter de ramen werden de lichten gedoofd. Het ene huis na het andere werd donker, een hete wind joeg het stof op van de zwarte straten in de uitgestorven stad.

Jenny naaide aan een roze blouse, toen haar broer kwam aanlopen. Hij had ternauwernood het woord David uitgebracht, toen zij alles begreep.

Een jaar geleden was het geweest op zo'n zelfde smoorhete avond; zij liepen door het bos. Zij kenden elkaar al lang en toch begrepen zij een uur later, dat ze elkaar vóór die avond niet goed gekend hadden. In het bos hing een geur van mos, van een voorbije lente en van geluk. Lianen omstrengelden elkaar. Bij een halfvervallen huisje stonden twee cactussen; het scheen alsof zij de verliefden teder wilden plagen. Hij begon als eerste te spreken, maar Jenny kon zich met de beste wil van de wereld later niet meer herinneren wat hij haar gezegd had. Het leek haar, dat het een lange liefdesverklaring was geweest, maar misschien had hij haar ook alleen maar bij de naam genoemd en hadden de bomen, de vogels, de handen en de lippen de rest gezegd.

Toen ze terugliepen, had Jenny haar ogen opgeslagen en gezucht. „Wat heb je?” — vroeg David. Zij antwoordde niet; moeizaam liep ze verder; toen hield ze stil en zachtjes bracht ze uit: „Ik ben bang.” Hij probeerde haar gerust te stellen en zei, dat niemand hun geheim kende. Zij knikte. Hoe zou ze kunnen uitleggen, dat niet het geklets haar bang maakte? Toen ze naar de zwarte hemel keek, zag ze een grote groene ster. Nooit eerder had ze zulk een ster gezien — eenzaam, droevig, verdoemd. Jenny dacht: dat is ze, onze liefde...

Er is een geluksster. Wordt er niet in de kerk over haar gezongen: uitgeputte herders heeft zij bevrijd, spelers roepen haar aan, als de vertwijfeling in de grauwbauwe, doorrookte speelholen rondwaart. David had een klein rood sterretje uit de oorlog meegebracht. Het geschenk van een Rus. Hij liet het aan iedereen zien en zei: „Dat moet geluk brengen.” De ster, die Jenny zag was een andere: die voorspelde ongeluk. Een half jaar later, toen reeds de schaduw van de scheiding boven hun hoofd hing, zei Jenny tegen David:

— Ik ben niet bijgelovig, dat kun je aan mijn moeder vragen, ik hecht geen waarde aan voortekenen, maar ik wist toen al, dat er een ongeluk op til was. Denk alleen niet, dat ik er spijt van heb. Ik ben zo gelukkig! Wanneer je me zoent, is er niemand gelukkiger op de wereld dan ik! Maar ik wist toen al, dat ons het geluk ontnomen zou worden. Als je toch eens gezien had, hoe groen de ster was en hoe droevig...

Hij glimlachte bitter:

— Jenny, is geluk voor de negers dan wel weggelegd?

De ene week na de andere verstreek — en op de Zondagen zagen zij elkaar. De dagen gingen voorbij — Maandag, Dinsdag, Woensdag.... Zij naaide; hij schaafde bomen, plukte katoen en bestuurde vrachtwagens. Zij naaide bloesjes — roze en blauwe, viool- en granaatkleurige; de aarde was zwart en de katoen wit; door de stad liep majoor Smeadley; maar de groene ster liet zich zien, om weer onder te gaan, te verbleken en te verdwijnen.

— Je moet niet zo werken, Jenny.

— Waarom niet? Ik ben sterk. Kijk maar naar mijn handen.

— Ik weet het niet, maar het lijkt me, dat je zwak bent, nee, niet zwak, maar breekbaar.

Zij wendde zich af: ze moest weer aan de groene ster denken en dan kuste en kuste zij hem...

Jenny hield van zingen, ze zong over de liefde, over het jongetje op de wolk, over twee bloempjes en nog vele andere liedjes. David zei haar eens schertsend:

— Waarom zing je niet over de groene ster?

Zij antwoordde niet. Ze begonnen over iets anders te praten, maar plotseling begon Jenny te zingen:

Hij riep om hulp, maar men lachte erom,
Men was bang voor hem te betogen.
Nu hangt hij aan deze hoge boom,
En de vogels pikken zijn ogen.

— Dat is over Charley, — zei David. — Ik herinner mij, hoe onze kapitein in België de schrik te pakken kreeg, hij kroop in een schuilplaats en schreeuwde: „Alles is uit!” Hij kreeg diarree, stel je voor! Wij hadden de Duitsers allang teruggejaagd, maar hij geloofde het niet, hij bleef in elkaar gedoken zitten en kuste een pop, die als mascotte dienst deed. Ik vertel je de waarheid, allen hebben om hem gelachen.. Ja, toen waren we nodig. Maar wie heeft Charley opgehangen? Frank. Hij was een deserteur, dat was geen geheim, met nog twee blanken, smerige lafaards, ik ken ze, ze hebben de hele oorlog in het hospitaal rondgehangen.

David vertelde:

— Ik bestuurde een vrachtwagen. Bij de overzet kwamen we de Russen tegen. Dat ze baarden hebben is niet waar en ze waren heel vrolijk. We hadden drie blanken bij ons. Die stortten zich op de Russen om ze knopen, handtekeningen en souvenirs af te bedelen. Charley en ik stonden aan de kant. Plotseling kwam er een Rus op ons af. En weet je wat hij was? Kolonel. Hij gaf ons een hand, allen zagen het. Hij zei iets, dat ik niet verstond, maar het was zeker iets goeds, want de Russen lachten. Ja, en Charley drukte hij krachtig de hand. Charley had een medaille net als ik. Ik bofte, ik bleef ongedeerd, maar Charley schoot er in de oorlog een arm bij in. Ik ken Frank, die deserteur, hij was het, die Charley ophing. Neen, Jenny, met hen kunnen we niet leven.

Zij antwoordde:

— Je moet naar het Noorden gaan. In New York is het beter voor jou. Misschien, dat het in Rusland nog beter is, dat weet ik niet, maar dat is erg ver, daar kun je niet komen. Maar je kunt wel naar New York toegaan, ik zal geld opsparen voor een treinkaartje. Je moet hier vandaan.

— Neen, Jenny, ik ga niet weg. Heb ik jou dan gevonden om je te verliezen? Ik heb er vaak over gedacht, hoe moeilijk het was je te ontdekken, dat was veel moeilijker dan een eiland of een ster te ont-

dekken: dat is een kwestie van berekening — maar met de liefde gaat dat niet: het komt of het komt niet. Ik heb mijn geluk ontdekt, Jenny.

— David, het is zo broos...

— In de staat zijn wij tegenover de blanken in de meerderheid. Indien de zwarten verstandiger zouden worden, dan zouden ze kunnen leven. Ik heb gisteren tegen de onzen gezegd: „Waarom willen jullie niet denken? Deserteurs hebben Charley opgehangen, maar een Russische kolonel heeft hem de hand gedrukt.” Zij liepen weg, Jenny, ze zijn bang om te denken. Weet je, wat de oude Plower tegen me zei? „God is beter dan de mensen en het paradijs voor de zwarten zal zeker niet slechter zijn dan voor de blanken.” Zie je, hij meent, dat God twee paradijzen heeft, men kan immers senator Low niet samen op één wolk laten zitten met de neger Plower. Ik zeg je, ze zijn zelfs bang om te denken...

— Ik ben ook bang David. Wanneer je zo praat, ben ik blij en angstig tegelijk. Ik ben bang, dat men je kan horen...

— Wie? De engelen?

— Nee, Smeadle.

Toen David voor de eerste keer vertelde over het bezoek van Mary, was Jenny bedroefd. Natuurlijk was het goed, dat hij tekende, zelfs die blanke dame geeft toe, dat hij kan tekenen. Ik heb het allang gezegd, maar hij dacht, dat ik dat zei, omdat ik verliefd was. Hij moet weg naar New York. Maar het is beter om dat niet met de dochter van de senator te bespreken. Daar komt niets goeds van.

— Heb je haar niet meer ontmoet, David?

— Ze kwam vandaag weer. Ze bracht verf mee.

Jenny begreep het: die blanke dame mocht David. Natuurlijk wist ze erg veel en had ze veel in de wereld rondgereisd. Jenny begon jaloers te worden; ze besloot zelfs zich niet aan haar afspraak te houden, maar plotseling bedacht ze zich en rende naar hem toe. Toen hij haar omhelsde, vroeg ze:

— Waarom doe je dat? Je hebt nu toch een ander...

Hij lachte:

— Ik weet niet, hoe ik haar kwijt moet raken. Ik heb haar verzocht niet meer bij Plower te komen, maar toen werd ze boos.

— Wil je niet, dat ze boos wordt? Dan betekent dat, dat je van haar houdt...

— Ik ben bang voor haar — dat is het. Je zou haar eens moeten zien! Zo een is tot alles in staat.

Op een ongebruikelijk uur rende hij naar Jenny toe, buiten zichzelf:

— Ze is gek geworden. Weet je wat ze wil? Ik moet vanavond bij haar komen. Ja, ja, in het huis van de senator. Ik heb haar gezegd, dat het onmogelijk was, maar toen begon ze te schreeuwen. Ze dreigde me en zei, dat ze haar doel toch zou bereiken.

Ga niet, David. Dat is een valstrik, ze zullen je vermoorden.

— Als ik niet ga, zal zij zich op me wreken. Zie je, het ongeluk is, dat ze verliefd op me is. Ze heeft het ronduit gezegd. Ze kan Smeadle tegen me opstoken.

— Je moet naar het Noorden gaan. Morgen. Vandaag.

— Praat niet zo dom, ik ga zonder jou niet weg. We moeten geld bij elkaar zien te krijgen voor twee spoorkaartjes. Als ik alleen wegga, word ik gek. Ik kan niet zonder jou, dat is duidelijk, even duidelijk als dat ik de neger David Harrison ben. Als ik naar haar toega, zal ik haar ronduit zeggen...

— Je gaat niet naar haar toe, ik smeeik het je...

— Morgen bij de brug, goed? Ik houd van je, Jenny!

Toen hij weg was, sloeg ze haar porceleinen spaarpot stuk. Op de spaarpot stonden een gouden hartje en twee duifjes. Sedert het voorjaar spaarde Jenny voor een spoorkaartje voor David. Zij telde de muntstukjes. Misschien was het genoeg. Ik moet zorgen, dat hij weggaat. Morgen zal hij me zijn woord geven, dat hij weggaat. In ons bos zullen we afscheid nemen.

Zij naaide aan een roze blouse. Deze was niet voor anderen, maar voor haarzelf. Ze wilde zich mooi maken, opdat ze in de herinnering van David mooi zou zijn. Zij wond zich niet meer op, ze hilde niet meer en dacht niet meer over de groene ster: ze wist, dat ze morgen afscheid zouden nemen. David zal zeker zeggen: „Ik kom gauw terug” — dat zei men altijd bij een afscheid. Maar kan een neger dan uit het Noorden terugkeren? In New York zal hij een vrouw nemen; hij zal met haar naar de bioscoop gaan door brede lichte straten; als hij een ogenblik bedroefd is, zal hij zich misschien Jenny herinneren...

Zij naaide aan de roze blouse, toen haar broer naar binnen rende. Zij schreeuwde niet, hilde niet, zwijgend ging ze de straat op. De nacht was erg donker. Er stond wind, die haar in heet stof hulde. Zij zat op de grond. Er waren geen lichtjes, geen sterren — niets. Ze drukte haar gezicht tegen de aarde en zei zachtjes: „David! ...”

5

Twee dagen lang kwam Mary niet tot zichzelf. Na een telefoongesprek met Nivelle ging majoor Smeadle naar haar toe — hij wilde weten, wanneer zij van plan was te vertrekken. Ze weigerde hem te woord te staan, onder het voorwendsel van hoofdpijn. Een uur later zocht ze hem op in de stad. Hij liet zijn verwondering niet blijken, was zeer beminlijk, zei, dat hij zich tegenover haar schuldig voelde: haar zenuwen moesten gespaard worden; overigens, over een week zou alles vergeten

zijn. Mary viel hem in de rede:

— Ik zal u niet zeggen, dat hij een groot kunstenaar is, want u spuwt op de kunst. Maar ik waarschuw u: ik zal voor het gerecht verklaren, dat ik hem bij mij geroepen heb. Duidelijk?

De majoor grijsde:

— Niemand zal u geloven. Ik heb immers gezien, hoe hij uit het raam sprong. Indien hij met eerlijke bedoelingen was gekomen, had hij geen angst behoeven te hebben als een misdadiger.

— Dan zeg ik...

Zij stond op, werd vuurrood en riep uit:

— Ik zal zeggen, dat ik verliefd op hem ben en dan kunt u boos zijn, me uitlachen en op me spuwen!...

Zij had gedacht, dat Smeadle buiten zichzelf zou raken, zou gaan schreeuwen, of op haar gevoel werken, maar hij antwoordde bedaard:

— Laten we eens aannemen, dat u dat werkelijk zult zeggen. De neger zult u niet redden. Integendeel... Weest u er zeker van, dat men hem dadelijk aan een boom ophangt of verbrandt; zulke dingen vergeeft men bij ons niet. Ik zal het niet hebben over wat u persoonlijk te wachten staat, — dat is uw zaak. Maar hebt u er aan gedacht, dat het ook op uw vader terugslaat? Wilt u werkelijk ook hem te gronde richten? In Washington neemt hij nu een van de eerste plaatsen in, hij is de trots van Amerika. Wanneer u zou verklaren, dat u met een neger geleefd hebt, zal men de senator bespotten en weggagen. Ik ken mijnheer Low goed, een dergelijke schande overleeft hij niet.

Mary zag in, dat Smeadle gelijk had. Ze zwom weg in tranen — van kwaadheid, van machteloosheid, van schaamte. Zij ging naar de deur, draaide zich echter plotseling naar Smeadle toe:

— U bent een zeer laag mens. Ik weet niet, hoe het af zal lopen, in ieder geval zal ik u mijn hele leven haten, ja, ja, mijn hele leven!

Hij raakte niet uit zijn evenwicht, hij glimlachte zelfs:

— Ik herinner me nog goed, mevrouw Nivelles, wat u mij indertijd over uw gevoelens verteld hebt. Toen heb ik u geantwoord, dat ik uw liefde niet waardig was. Ik ben een middelmatig mens, geen dichter en geen kunstenaar, ik ben alleen de vriend van uw vader. Nu zeg ik u, dat ik ook uw haat niet waardig ben.

De volgende morgen ging Mary naar advocaat Clark, die aangewezen was als verdediger van David. In de stad noemde men Clark niet anders dan „de rode”: de invloedrijke figuren had hij tegen zich in het harnas gejaagd, doordat hij graag negers verdedigde en doordat hij geen gunstige mening had over majoor Smeadle; bovendien had hij in een onbewaakt ogenblik aan de lunch in de „Rotary” club gezegd, dat naar zijn mening „de Russen vrede wilden”, sedertdien had hij wel vijftig anonieme brieven ontvangen: men stelde hem voor te maken, dat hij wegwam, naar Moskou, naar New York of naar Liberia.

Mary probeerde zo goed mogelijk uit te leggen wat zij een „tragisch misverstand” noemde, ze zei, dat ze „een domheid uitgehaald had” — ze had de neger bij zich geroepen, een begaafd kunstenaar, hij had niet willen komen, maar zij had volgehouden en toen de neger majoor Smeadle had zien aankomen, was hij bang geworden en had hij ook „een domheid uitgehaald” — hij was uit het raam gesprongen.

— Wat moeten we nu doen? — vroeg zij.

De advocaat antwoordde niet dadelijk: hij dacht klaarblijkelijk na, rookte, bemorste zich met as en zei tenslotte:

— Hij moet bekennen, dat hij u wilde beroven. Dat is de beste oplossing.

Mary stoof op. Zij begon te vertellen over het talent van David, over zijn bescheidenheid: hij had geen verf van haar willen aanpakken, — opnieuw legde ze uit, dat indien er iemand schuldig was, zij het was. Men kon toch geen onschuldige naar de gevangenis voor dwangarbeiders sturen. Dat zou ze niet toelaten! Zij was bereid voor het gerecht te verschijnen, ze zou zeggen, dat ze hem met geweld in huis gesleept had.

De advocaat schudde zijn hoofd:

Men zou u voor abnormaal houden. Hoe langer u het zult volhouden, hoe slechter het voor mijn cliënt zal zijn. Het is beter, als u zich er helemaal niet in mengt. Ik zal proberen hem te bepraten. U hebt toch ringen en horloges. Hij moet zeggen, dat hij door de nood gedreven werd. Natuurlijk kan men nauwelijks op toegeeflijkheid rekenen, maar het is de beste uitweg. De openbare aanklager meent, dat hij u wilde vermoorden en ook de rechter denkt dat. De gevangenis is geen prettige plaats, maar de gevangenis is beter dan de elektrische stoel.

Mary wond zich opnieuw op:

— Hoe wagen zij het over moord te spreken? Dat heeft Smeadle hun wijsgemaakt. Zij bedrijven hun politiek, maar hier gaat een mens te gronde, een kunstenaar. Ik zal hun niet toestaan er op los te liegen! Ik zal zeggen, dat ik op Harrison verliefd was, daar is niets gekks aan. Overigens liet ik hem helemaal koud, zo is het! Indien ik dat allemaal aan de rechter zeg, zal hij hem vrij moeten laten.

Clark schudde weer het hoofd.

— Men zal u ter verantwoording roepen: u hebt de wet overtreden. Misschien zal men dat ook niet doen: tenslotte bent u de dochter van een senator. Men zal zeggen dat u na wat u doorgemaakt hebt, uw verstand kwijtgeraakt bent en men zal u in een kliniek opsluiten.

— Maar zal men hem vrijspreken?

— In geen geval. Het ware ook niet te wensen, dat men hem vrij zou spreken. Dan is de elektrische stoel nog beter. Indien u zult zeggen, dat de neger u niet onverschillig liet, zullen ze hem uit de gevangenis slepen en ophangen.

— U praat net als Smeadle... Nooit zal ik geloven, dat men een onschuldige niet kan redden! Waarvoor is er anders een rechtspraak?...

Clark glimlachte droevig. Hij was een lange benige man van zeventig jaar; zijn grijze laaghangende wenkbrauwen gaven aan zijn gelaat een ernstige uitdrukking; alleen als hij glimlachte, kon men zien, dat hij een hartelijk en goed mens was.

— U hebt te lang in het buitenland geleefd. U bent het hier ontwend... Ik vraag mezelf ook wel eens af, of ik niet in een gekkenhuis zit. Zo is onze staat nu eenmaal. Hier, alstublieft, leest u dat maar eens. Dat heeft men juist gebracht.

Hij gaf Mary een brief: „Rooie aap! Denk niet, dat je er altijd goed afkomt. Je wilt die smerige negers redden, maar je doet beter aan je eigen huid te denken en te maken, dat je wegkomt. We zullen niet toestaan, dat er in Jackson een communist zit. Van de Russen heb je zesduizend dollar gekregen en daarom maak je je zo druk. Wij moeten jouw vrede niet en de Russen zul je niet voor de bom kunnen behoeden, maar voor jou is er altijd wel een klein kogeltje te vinden.” In plaats van een handtekening stond er: „Goede Amerikanen.”

— Wat afschuwelijk, — zei Mary. — Wie heeft dat in elkaar gezet? Smeadle?

— Ik weet het niet. Ze zijn met velen... U begrijpt niet hoe men een onschuldige neger kan veroordelen, maar begrijpt u dat? Kijkt u me eens aan. Lijk ik misschien op een rode? Ik ga naar de kerk. Ik heb een huis. Ik heb een dochter. Zelf ben ik bang voor het communisme. Zesduizend dollars van de Russen! Ik heb nooit een Rus gezien, behalve dat hier een keer kozakken gekomen zijn, die in een circus optraden, maar dat waren immers geen roden. Zegt u me, is het wellicht een misdaad om vrede te willen? Herinnert u zich Fred? Dat was een goede jongen en begaafd... Ik weet wat het zeggen wil, een zoon te verliezen. De Russen zijn ver, daar denk ik niet aan. Maar waarom moeten de kameraden van Fred te gronde gaan? Op mijn huis hebben ze geschreven: „Dood aan de negeradvocaat!” Maar ik ben immers advocaat. En als er een neger berecht wordt, moet iemand hem toch verdedigen. Denkt u, dat ik van de negers houd? Niet in het minst. Voor mij zijn het... nou, kinderen, in één woord, nog niet helemaal volgroeid. Maar ik ben voor gerechtigheid. In onze staat maken de negers meer dan de helft van de bevolking uit. Moeten we ze dan allemaal ophangen?... Die mensen noemen zich „goede Amerikanen”, maar naar mijn mening zijn het slechte Amerikanen, zij storten ons in het ongeluk, in een vreselijk ongeluk...

Hij stond op en liep in de kamer heen en weer:

— Neemt u me niet kwalijk, dat ik me heb laten gaan. Dat was politiek, maar wij moeten onze zaak afhandelen. Nu ziet u, hoe alles in elkaar zit... Over principes denk ik allang niet meer, ik probeer te

helpen waarmee ik maar kan en dat is alles... Gelooft u me, u moet zich er niet mee bemoeien, u zou alles bederven. Er is maar één uitweg — poging tot diefstal. Hij heeft aan de oorlog deelgenomen en bezit een medaille... Ik zal alles doen om verzachtende omstandigheden aan te voeren. Hij is nog jong, hij zal zich er wel doorheen slaan...

Bij het afscheid, drukte hij haar stevig de hand:

— U bent een goede vrouw, jammer, dat er zo weinig zulke zijn...

Mary begreep, dat zij niet in staat was om David te helpen, maar zij kon zich daar niet mee verzoenen. Nu zou Clark tegen hem zeggen: „Beken, dat u haar hebt willen bestelen...” Wat was dat allemaal verschrikkelijk!

Thuis wachtte haar een telegram. Haar vader deelde mee, dat als zij bleef treuzelen, hij alles opzij zou zetten om naar haar toe te vliegen. Mary schrok: dat ontbrak er nog maar aan! Snel maakte ze zich klaar. In de trein dacht ze aan David, 's nachts hilde ze een beetje. Ze besloot om met haar man te beraadslagen. Nivelles was geslepen, hij zou wel iets uitdenken...

Tot haar geluk was haar vader niet thuis. Ze sloot zich met Nivelles op en vertelde hem alles, alleen over haar bezoek aan Smeadley zweeg ze. Toen ze wilde duidelijk maken, waarom zij de neger geroepen had, glimlachte ze gemaakt: „Van mijn kant was het een kleine flirt — meer niet, maar hij interesseerde zich helemaal niet voor mij. Hij interesseert zich helemaal niet voor vrouwen, vóór alles is hij kunstenaar.” Nivelles luisterde oplettend toe en liet alle grapjes achterwege. Hij begreep dadelijk de ernst van de toestand. Daar zou de senator op kunnen stranden, hun beider levens waren echter onverbrekkelijk met elkaar verbonden. Tot iedere prijs moest men deze hysterische vrouw kalmeren.

— De advocaat heeft gelijk. Je zoud hem te gronde richten. Je kunt er niets aan doen, dat is jouw Amerika...

— Waarom „mijn”? Het is niet mijn schuld, dat ik hier geboren ben. Met jou is dat een andere zaak. Jij zult natuurlijk zeggen, dat ik van politiek niets begrijp, dat is waar, maar zelfs ik begrijp, dat jouw „Transoc” een Amerikaanse zaak is.

— Ik ben een Fransman, liefje. Mij interesseert alleen Frankrijk, indien je het wilt weten. Tussen haakjes, bij ons kan met een neger iets dergelijks niet gebeuren... Maar „Transoc” is geen Amerikaanse aangelegenheid, daar is iedereen bij geïnteresseerd. Wat stel je je voor, dat de bolsjewieken met jouw surrealistten zullen doen? Ik ben niet voor de Amerikanen, ik ben tegen de Russen. Tijdens de oorlog heb ik in Parijs een of andere industrieel ontmoet: een hard mens, maar niet van gevoel voor humor ontbloot. Ik vroeg hem eens, waarom de Amerikanen met de Russen aanpaptten. Hij begon te lachen: „Men kiest zijn bondgenoten niet uit...”

Mary luisterde niet naar hem. Zij kromp ineen, toen Nivelles over haar vader begon:

— In ieder geval moet hem elke opwinding bespaard worden.
— Is hij ziek? Zeg me de waarheid.
— Het is de leeftijd. Sclerose. De dokters zeggen: hoge bloeddruk. Opwinding vermijden. Hij houdt zich prachtig, hij loopt zelfs over van energie. Vandaag spreekt hij weer in de senaat. Hij wacht in spanning op je...

Mary glimlachte, maar een minuut later werd ze weer somber:

— Wat moet dat nu met de neger?

— Ik begrijp niet waarom je je zo opwindt? Het is nog een jonge knaap. Wat betekenen drie of vier jaar voor hem? Als ze vrij zijn, hebben ze het niet beter... Wanneer men hem vrijlaat, kun je hem met geld helpen. Hij kan dan naar het Noorden gaan, daar heeft een neger het toch gemakkelijker...

Nivelle merkte, dat het gevaar begon te wijken. Hij ging over op iets anders:

— Je weet, dat we over een week weggaan. In New York moet ik veel zaken afhandelen. We zullen daar een paar dagen moeten blijven. Ik hoop, dat je niet zult tegensputteren. Voor jou is het ook goed om na het verblijf in Mississippi een beetje frisse lucht te happen. O ja, er is een brief voor je.

De surrealistische schilder vroeg, wanneer Mary in New York kwam. Er was juist een tentoonstelling van zijn werk. Nadat ze de brief gelezen had, glimlachte ze: het betekende, dat hij haar niet vergeten was... David schoot haar te binnen, maar hij was opeens ver weg, hij behoorde tot een vaag verleden. Is het misschien waar, dat ik overdrijf? Twee of drie jaar is toch niet zo verschrikkelijk. Hij is werkelijk nog jong. Ik ben drieënveertig en men heeft mij twee jaar opgesloten gehouden. Natuurlijk is het voor David jammer, hij is zeer begaafd, maar men zal hem zeker in de gevangenis toestaan te werken. Men moet er alleen voor zorgen, dat hij niet te lang krijgt...

Ze zat lang in haar koffer te woelen tussen shawls, crèmes, gespen tot ze tenslotte haar briefmap vond, die ze op reis gebruikte. Zij schreef aan Clark, dat ze begreep, hoezeer hij gelijk had. „Ik hoop, dat Harrison er met twee of drie jaar afkomt.” Zij verzocht hem David te zeggen, dat ze iedere maand naar de gevangenis geld zou sturen — „voor sigaretten en voor verf.” Ze sloot een chèque in. Men moet een advocaat interesseren. Wanneer die willen, kunnen ze veel klaarspelen. Die gedachte maakte haar voor goed rustig. Ze had nauwelijks de enveloppe dichtgeplakt, toen de Franse ambassadeur, die ze in New York ontmoet had, opbelde. Hij nodigde haar uit voor een tuinfeest. Mary was opgewonden, omdat ze geen moderne hoed had. In Mississippi zou men werkelijk verwilderen. Zij ging naar de modiste. Het gemaniëerde. stille Washington kwam haar zeer lawaaiig voor. Zij kocht kaartjes voor het concert van een Weense vioolspeler. Aan de kassa stond een jonge

man, die op een Mexicaan leek en haar toelachte. In de étalage van een bloemenwinkel pronkten in grillige vormen paarse orchideeën. Mary dacht weer aan de surrealistische schilder en lange tijd verdween de glimlach niet van haar gezicht.

Ze zag haar vader pas laat op de avond. Hij omhelsde haar stevig:

— Arm meiske! Wilde die schoft je vermoorden?

Ze begon te lachen.

— Daar is geen sprake van... Hij had alleen geen geld en hij had gedacht iets mee te pikken. Ik hoop, dat ze het door de vingers zullen zien, of dat ze hem twee tot drie jaar zullen geven...

— Ziet u, hoe een goed hart ze heeft, — zei de senator, zich tot Nivelles wendend, en Nivelles mompelde instemmend.

6

— Ik ben zojuist bij Roberts geweest. Natuurlijk kregen we ruzie — het is een romanticus, hij vliegt altijd op. Ik zeg u ronduit: wanneer we met „Transoc” starten, wil ik met iets sensationeels komen — „de geheimen van het Kremlin”, of een interview met de paus, of rode spionage in Zuid-Amerika. Maar Roberts heeft me dat uit het hoofd gepraat... We moeten beginnen met die Fransman. Roberts zegt, dat hij veel gevaarlijker is dan ik denk.

Nivelles lachte spottend:

— Overigens is die hoogst gevaarlijke Fransman drieënzeventig jaar.

— Wat wilt u daarmee zeggen? — Low werd rood van kwaadheid.

— Voelt u zich alstublieft niet beledigd, maar u praat als een kip zonder kop. Het lijkt wel of u pas twintig bent. Misschien denkt u, dat wij Amerikanen analfabeten zijn? Ik zeg u ronduit: wij weten nog wel iets meer dan die hooggeroemde Fransen. U hebt zelf toegegeven, dat u vóór uw aankomst in Amerika niet van Jefferson Davis had gehoord, maar ik weet zelfs, dat er bij u een Clemenceau is geweest. Dat was, vóór jullie definitief ontaard waren. Hij schreef geen gedichten, hij deed iets. Zegt u mij eens, hoe oud was hij, toen hij de Duitsers verpletterde? Twintig misschien? Of veertig? Hij was nog vijf jaar ouder dan die professor...

— Clemenceau is een uitzondering. Bovendien heeft hij zich zijn hele leven met politiek beziggehouden. Maar Dumas is een geleerde, die vóór de oorlog altijd over zijn boeken gebogen zat en meer niet. Hij heeft me eens het verschil gevraagd tussen socialisten en radicaal-socialisten en wie van hen nu radicaler was...

De senator keek argwanend naar zijn schoonzoon, als zag hij hem nu pas voor de eerste keer:

— U hebt hem gekend? Majoor Smeadle zei al lang, dat u met alle roden op vriendschappelijke voet stond. Ik geloofde hem niet, maar nu zie ik, dat hij een fijne neus heeft gehad. Voelt u zich alstublieft niet beledigd, misschien is dat in Frankrijk allemaal heel gewoon, maar nu bent u niet meer alleen een Fransman, u bent mijn schoonzoon, u bent directeur van „Transoc”.

— Ik begrijp niet, wat daar voor verkeers in steekt? In Frankrijk kende men mij als dichter en vanzelfsprekend ging ik met belangrijke mensen om. Ik denk, dat niemand zal ontkennen, dat Dumas een internationale beroemdheid is. Heeft u trouwens gezien, wat Adams over hem gezegd heeft? Het stond vandaag in de „Herald Tribune”...

— Het kan zijn, dat Adams een groot geleerde is, maar hij is tevens een grote sufferd. Vorig jaar heeft hij in het openbaar verklaard, dat zijn werk niet alleen aan Amerika toebehoorde, maar aan de hele wereld. Het is maar goed, dat hij zich met de vormen van schedels bezighoudt en zich er buiten houdt, hoe men ze plat moet slaan. Iedere Rus kan een dergelijke slaapmuts inpalmen. Roberts houdt niet van ijdele woorden, maar hij heeft me zonder meer gezegd, dat Dumas een gevaar is voor Amerika. Hoort u het: niet voor Roberts, niet voor mij, maar voor Amerika! Wij moeten vandaag nog alle kranten van materiaal voorzien. We moeten laten zien, dat er achter het masker van een geleerde een bedrieger en misdadiger schuil gaat. Ik zeg u ronduit: wij Amerikanen zijn te goed van vertrouwen. Adams geeft ter ere van die Fransman een receptie. Ongehoord! Misdadig! Ik weet, dat men zelfs met zulke ezels als Adams rekening moet houden. Dat is werkelijk een beroemdheid. Maar zegt u mij, alstublieft, wie kent uw Dumas?

— Natuurlijk, anthropologie is iets anders dan films of boksen, maar Adams zelf noemt Dumas zijn leermeester...

Low raakte buiten zichzelf. Dikke zweetdruppels stonden op zijn voorhoofd en op zijn kin. Hij schreeuwde:

— Traditiegetrouw maakt Adams een knieval voor iedere Fransman. Ik weet, dat jullie een groot volk bent geweest, maar men kan niet op het verleden blijven teren. Nu zijn jullie een klein volk. Jullie zijn afhankelijk van het Marshallplan. Maar wij voeden jullie niet om ons door jullie de les te laten lezen.

— Ik had het niet over het Marshallplan, maar over Dumas.

— Voelt u zich alstublieft niet beledigd, maar als u dit niet klaarspeelt, zal ik voor „Transoc” een ander zoeken. Ja, ik houd van Mary. Ja, u bent haar echtgenoot, dientengevolge bent u tot op zekere hoogte mijn zoon. Maar als ik moet kiezen tussen u en Amerika, dan kies ik Amerika. Mijn grootvader is gevallen voor de muren van Richmond. Als ik moet kiezen tussen mijn kinderen en God, dan kies ik God. Abraham heeft ook niet gewaagd...

Nivelle begreep, dat het nutteloos was zich op te winden. Toen de

senator weer wat gekalmeerd was, zei hij:

— Goed, laten we met Dumas beginnen. Maar lijkt het u niet, dat het een bijna onuitvoerbare taak is! De heren uit het State Department weten, welk een naam Dumas heeft. Ze hebben het niet gewaagd hem een visum te weigeren. Roberts wil de zaak rechtzetten en zijn uitwijzing bewerken. Dat is allemaal begrijpelijk. Maar wat kan de pers er aan doen en dan nog wel in zo'n korte tijd? Dat zie ik niet in...

— Ik zou wel eens willen weten, wat u eigenlijk ziet! Gedichten? Naakte Pariisennes? En Bill Coster dan? Bent u misschien vergeten, dat er een Bill Coster is? Ik heb al tegen Roberts gezegd: een betere vinden we niet, hij schrijft niet, hij priemt met zijn pen door het slachtoffer heen. Daarbij komt, dat hij twee jaar in Parijs doorgebracht heeft en weet wat overal achter steekt. Neemt u dadelijk contact met hem op... Als hij tegensputtert, zeg hem dan, dat er veel vanaf hangt: wij willen hem naar Warszawa of naar Praag sturen. Dat is een prachtige kans. Maar haast u zich alstublieft. Roberts zei, dat men geen minuut mocht verliezen. Die Fransman is van plan in Madison Square te spreken. Dat betekent, dat we het artikel morgen nodig hebben en minstens vijfhonderd woorden...

Nivelle wilde juist Coster bellen, toen hij bedacht: die krantensmeerpoots vindt zichzelf erg gewichtig. Ik reis naar New York.

In de trein dronk hij een glas whisky en viel in slaap. Hij had een ellendige droom: de roodharige senator had zich in een kat veranderd en zat op de tapkast boosaardig te miauwen. Toen kwamen er ziekenbroeders naar Nivelle toe en legden hem op een draagbaar. Hij verweerde zich, één beet hij er, maar zij zagen toch kans hem naar een molen te slepen en schreeuwden, dat hij fijn gemalen moest worden. Hij rukte zich los, rende weg en... daar zat die rode kat weer te miauwen... Nivelle werd wakker. Door het beslagen raampje zag hij de voorsteden van New York voorbijflitsen.

Bill Coster gold als een van de grootste journalisten van Amerika. Zijn naam had hij destijds gemaakt door zijn correspondenties uit Moskou, Parijs en Duitsland. Daarna met het ontmaskeren van politici, die in contact hadden gestaan met de gestorven president en die hij „rode kameleons“ genoemd had. Dagelijks drukten honderdzesenveertig kranten, die in verschillende staten uitkwamen, zijn korte artikelen, voorzien van zijn portret. Op de foto liet hij lachend zijn tanden zien. Zijn artikelen liepen over van gal. In werkelijkheid lachte hij niet en was hij niet boosaardig. Hij was niet meer de Bill van vroeger: vrolijk, pochend op roem, geld en knappe vrouwen. Toch zou men denken, dat hij wel in de gelegenheid was om zich het leven te veraangename. Alles had hij gekregen: eer, dollars en een mooie vrouw. Maar hij liep mistroostig rond, van 's morgens af dronk hij whisky en als hij dronken was, begon hij over de dood te bazelen. Zijn vrouw liet een beroemde psychiater komen. Bill zei

tegen hem: „Slapeloosheid en hoofdpijnen. Maar dat is niet de moeite waard. Als u mij, net als iedere arts, die zichzelf respecteert, vraagt wat ik voor klachten heb, zal ik antwoorden: niets. U kunt u niet voorstellen, hoe ik op alles kan spuwen, zelfs op mezelf!”

Hij had zich een kleine villa verworven in het centrum van de stad. Een bewoner van New York beschouwde dat als weelde en verspilling; maar Nivelles dacht gekwetst: kan het lot van een dichter vergeleken worden met het lot van iemand, die schotschriften schrijft? In een grote lichte hall stonden Azteekse afgodsbeelden, beeldhouwwerk van surrealisten en oude Italiaanse vazen. Aan de muur zag Nivelles een landschap van Utrillo hangen: een naargeestig steegje aan de buitenkant van Parijs.

— Houdt u van Utrillo?

Bill haalde zijn schouders op:

— Een idee van mevrouw Coster. U heeft er geen voorstelling van, wat een Amerikaanse vrouw kan uitdenken, als haar man een paar dollar teveel heeft. Ronduit gezegd, houd ik nergens van. Maar laten we niettemin wat gaan drinken. Waar geeft u de voorkeur aan? Cognac? Whisky? Coctail?

Nivelles kreeg het warm: men zei van Coster, dat hij veel dronk. Als hij zich volgoet, kon hij niet schrijven en die roodharige wilde het morgen hebben... Nivelles nipte even aan zijn glas en begon over het artikel. Bill dronk zwijgend. Toen Nivelles klaar was, zei hij:

— In Parijs is me verteld, dat u gedichten schrijft. Is dat waar?

— Inderdaad, dat heb ik gedaan.

— En nu?

— Zelden: ik heb geen tijd en ben er niet voor in de stemming.

— Jammer. Ik wilde u vragen, wat u voelde, wanneer u gedichten schreef? Dat is beslist een goede afleiding. Net als whisky. Ik heb het nooit geprobeerd. Trouwens, veel heb ik nog niet geprobeerd. Ik heb bijvoorbeeld nog geen enkele keer opium geschoven. Ik was het van plan, maar er kwam iets tussen. Oldsberg heeft op tijgers gejaagd. Hij verzekerde me, dat het hem pakte. Ik weet het niet, ik heb het niet geprobeerd. Ik heb ook nog niet in een raketvliegtuig gezeten. Dat is allemaal niet zo belangrijk, belangrijker is, dat ik nog nooit enthousiast geweest ben voor de politiek. Ik heb een vriend, die zich na de verkiezingen wilde vergiftigen, omdat de Republikeinen verloren hadden. Belachelijk? Ja, en ook met de vrouwen heb ik me niet kunnen vermaken. Een lange lijst, die altijd weer op hetzelfde neerkomt. Nu houd ik me daar nog zelden mee bezig. Zoals u zei, geen tijd en geen zin.

Nivelles voelde weerzin tegen deze man: wat liet hij zich gaan! Ik ken die Coster nauwelijks, ik kwam voor zaken en hij kleedt zich helemaal voor me uit... Barbaren! Maar ik moet een artikel van hem zien te krijgen. Nivelles zei meelevend:

— Dat is de tragiek van onze generatie. Onze vaders zijn op een

andere manier oud geworden: zij wisten een warm hart te houden en waren niet bang om belachelijk te lijken. De jichtige senatoren konden in het Luxembourg geen meisje met rust laten en in het cabaret van Montmartre verslonden die halfblinde rokkenjagers de schoonheden met hun ogen. Nu leven we in een andere tijd... Wij beiden hebben teveel gezien. Men zou kunnen zeggen, dat wij in het oog van de Medusa hebben gekeken. We zouden nog van alles kunnen, maar we willen al niets meer.

Bill knikte en leegde zijn glas. Nivelles dacht: ik moet voortmaken, anders rolt hij om.

— Waarde mijnheer Coster, ik zou heel graag met u willen spreken over de verveling. Het is een edel thema. Ik ben dichter en ik begrijp u. Maar nu ben ik gedwongen terug te komen op de zaak. Het artikel moet morgen verschijnen. Senator Low...

Bill liet hem niet uitpraten:

— Die roodharige? Ik ken hem. Hij heeft het te druk met zichzelf. Natuurlijk, de senaat bestaat voor het merendeel uit sufferds, maar Low overtreft hen zelfs nog. Bent u niet familie van hem? Trek het u niet aan! Mijn schoonvader is geen senator, maar hij is ook een grote sufferd. Denkt u werkelijk, dat ik nu zin heb om te dicteren? Ik heb vandaag mijn portie al gehad — over die staking in Pittsburg. Nu heb ik zin om whisky te drinken.

— De senator meent, dat dat het begin zal zijn van ons gemeenschappelijke werk. Zoals ik u verteld heb, „Transoc”...

— Daar weet ik van, dus kunt u zich de moeite sparen. Misschien ga ik naar Europa. Daar verveelt men zich natuurlijk ook, maar er is een Amerikaanse, waar ik genoeg van heb en dat is nu net mevrouw Coster. Begrepen? Ik kan voor uw „Transoc” reizen, maar ook voor „United”, dat hangt van het bedrag af. Zegt u dat ook zo aan uw schoonvader. Maar ik heb geen zin om over die Fransman te schrijven.

— Mijnheer Coster...

— Dat heb ik al gehoord.

— Ik smeek u erom...

— Nou, omdat u het bent. Maar op één voorwaarde: we maken eerst die fles leeg en u draagt gedichten van uzelf voor. Iets echt grappigs, over de Medusa...

Nivelles probeerde tegenwerpingen te maken: het stond hem tegen om voor die ingebeelde vleugel gedichten voor te dragen; daarbij was hij bang, dat Coster geen honderd woorden zou kunnen dicteren, als hij dronken was. Bill hield echter voet bij stuk en Nivelles moest toegeven.

— Jessiel! Over een kwartier wil ik dicteren. Maakt u het dossier van de Franse geleerde Dumas gereed. Begrepen? Waarschuwte u Smiles, dat er in de plaats van Pittsburg iets nieuws komt...

Hij schonk zichzelf en Nivelles in:

— Ga uw gang.

Nivelle keek boos naar hem, naar de Azteekse afgodsbeelden, naar de fles en begon te declameren. Hij probeerde zich heldere, koele verzen uit vervlogen tijden te herinneren, — over de grillen van Diana, over de onbeboste toppen van het verweesde Hellas. Bill onderbrak hem:

— Waar blijft die Medusa? Bedriegt u me niet! Ik wil, dat u het met gevoel doet... Begrepen?

Nerveus vertrok Nivelle zijn gezicht. Zover was het dus met hem gekomen! Kon men dan zo leven?... Plotseling vergat hij, dat Coster voor hem zat en dat het alles bij elkaar een onwaardige vertoning was. Hij sprak hardop tegen zichzelf. Hij declameerde een gedicht, dat hij twee jaar geleden in het Zuiden geschreven had, toen hij pas begrepen had, dat hij in de val van die roodharige gelopen was en dat die hem er niet meer uit zou laten:

Des avonds zat, de hengel uitgeworpen,
Een visser dromend aan een kleine beek.
Het water, waar geen rimpel over streek,
Bevrijdde hem van al zijn daagse zorgen.
Hij zag de mist laag over 't weiland zweven
En hij dacht vaag: „Morgen een nieuwe dag,
Eenzelfde loomte, eenzeltde golvenslag,
Ook al ben ik misschien niet meer in leven.”
Zo zit hij over de eeuwigheid te dromen.
Maar naast hem spartelt in het zand een vis,
Die hij gevangen heeft. — Jij zoekt waar 't water is?
O neen, lief dier, daar zul jij niet meer komen.
Jij hapt naar lucht? Jij leeft niet op het droge!
Je kieuwen zwellen op. 't Is of het zand
Je lichaam zengt. — Maar aan de waterkant
Laat hij zijn dobber drijven, onbewogen.

Uitgeput zat hij daar zonder de moed te hebben terug te keren tot de werkelijkheid. Bill was naar het raam gegaan en begon onverwachts te schelden:

— Gepeupell! Hij denkt aan de eeuwigheid en ik moet kreperen. Neen, u hebt iets, dat zuiverder is dan whisky! Ik benijd u. Ik ben eens van plan geweest om me op te hangen, maar toen kwam Smiles bij me en begon te vertellen...

Er kwam een aardig meisje binnen, dat op een filmster leek.

— Mijnheer Coster, wilt u dicteren of eerst het dossier doorkijken?

Bill begon weer te schelden. Het meisje keerde zich om, maar Nivelle, die weer tot zichzelf gekomen was, wond zich op: hij is dronken, hij kan niet schrijven!

— Mijnheer Coster, u hebt beloofd...

Bill grijsde:

— U kent mij niet. Over een half uur is het klaar. Drinkt u er ondertussen nog eentje, ik zal een nieuwe fles openmaken...

Hij ging met het meisje naar boven en een half uur later gooide hij Nivelles een paar blaadjes toe. Het artikel had als kop „De rode sater”. Coster schreef, dat Dumas, die door „naïeve Amerikaanse geleerden voor een collega gehouden werd, in werkelijkheid een bedrieger was en een duistere figuur, die met andermans veren pronkte. En wij zijn bereid een bedrieger met lauweren te kronen, die in Frankrijk door iedere schooljongen veracht wordt.” Na deze passage had Bill zijn fantasie de vrije loop gelaten. Hij vertelde, dat Dumas voor de oorlog een „klein agentje van de roden” was geweest, dat hij „de hoofdman van de witte kozakken ontvoerd had en de nicht van Tsjiang Kai-sjek vergiftigd had”, en dat hij deelgenomen had aan de overval op de bank „Société Générale”, dat hij in de lente van 1940 „Hitler geholpen had om zich van de geheimen van de Franse generale staf meester te maken en daarvoor honderdduizend Mark had gekregen”, en tot slot, dat „hij ongelukkige gevangenen gemarteld had”. „De meest opvallende karaktertrek van dit rode onmens is evenwel zijn wellust, die geen grenzen kent — schreef Coster, — want niettegenstaande zijn leeftijd, kan Dumas geen vrouw met rust laten, vooral niet als ze erg jong zijn. Zijn woning in Parijs is een echte poel van verderf met geheime uitgangen en met een martelkamer. Iedere Amerikaanse moeder zal met ons zeggen: Weg met die rode sater uit Amerikal!”

— Voor elkaar? — vroeg Coster. — Uw schoonvader zal zijn vingers aflikken.

Toen Nivelles Coster overhaalde om het artikel te schrijven, wist hij natuurlijk wel, dat deze vuilschrijver een of andere viezigheid zou brouwen. Toch was dit hem te bar. Hij herinnerde zich de avonden in „Corbeille”, de discussies over Flaubert, het goedmoedige lachje van Dumas. Hij herinnerde zich hoe Dumas gearresteerd werd. Nivelles wilde toen partij voor hem trekken, maar hij deed niets. Hij zei bij zichzelf: hem helpt het niet en de aandacht van de Duitsers wordt op mij gevestigd. Dumas bleek zo sterk te zijn als een oude Franse boom. Hij overleefde het dodenkamp. Nu schrijft die schurk, dat Dumas gevangenen gefolterd heeft. Dumas zal het lezen. Hem zal het gerucht ter ore komen: „Nivelles heeft er de hand in”... Laten zij zich met zulke gemene zaakjes bezig houden, maar waarom betrekken ze mij daarin? Ik ben een dichter. Zou een journalist kunnen begrijpen, dat de ziel moet sterven als ze haar natuurlijke element moet ontberen?

Bill onderbrak zijn gedachten:

— Drink! Alcohol zuivert goed. Ik moet nu op zijn minst nog drie glazen whisky naar binnen slaan. Er wordt gezegd, dat die Fransman

een goed mens is. In Parijs heb ik over hem gehoord. Van een of andere schaapskop, het schiet me dadelijk wel te binnen, o ja, van Lancier. Als ik me tenminste niet vergis. Overigens, als hij rood is, hindert het niet. Ik ben in Moskou geweest. Ik geef er de voorkeur aan om whisky te drinken en me niet aan ideeën te binden. Begrepen?

Nivelle voelde zich opgelucht. Het bleek, dat die barbaar toch nadacht... Natuurlijk, Dumas is een goed mens en een groot geleerde. Maar nu is hij een vijand. Hij wil, dat het overal wordt zoals in Rusland, en dat ik over ruw ijzer en over bieten ga schrijven.

Toen ze afscheid namen, zei Bill:

— Over „Transoc” moet ik nog eens denken. Zeg maar aan die roodharige, dat het op het geld aankomt. Ik spuw er wel op, maar mevrouw Coster houdt van dollars. Begrepen? U heeft het goed gezegd. Hoe die vis, die veroemd was, naar lucht haptel! Dat is zuiverder dan whisky. Maar windt u zich er niet over op, we moeten toch allemaal kreperen. Ik druk u de kieuwen.

7

Senator Low dacht in zijn onnozelheid, dat hij met kolonel Roberts twistte en dat hij zijn eigen zin deed. Maar in werkelijkheid deed hij, wat Roberts hem zei. De kolonel was een zachtmoedig mens en leek eerder op een kamergeleerde dan op een militair. Hij was zesenvestig jaar. Hij was getrouwd met de dochter van een bankier uit Chicago en had een deel van het vermogen van zijn schoonvader geërfd. Hij zou het er goed van hebben kunnen nemen, maar hij leefde bescheiden, bescheider zelfs dan velen van zijn collega's. Hij hield van zijn dochter Ella, maar voedde haar streng op. Hij verzamelde nóch schilderijen, nóch porselein, nóch andere rariteiten. Hij hield geen recepties. Iedere Zondag ging hij naar de kerk en was graag bereid de verschillende liefdadigheidsinstellingen te ondersteunen. Zo kenden hem zijn vrouw, zijn dochter en een paar intieme vrienden.

Toch lagen er in deze weldoende en zeer bescheiden man geweldige hartstochten verborgen. Hij ging helemaal op in de politiek. In het voorjaar van 1943 verbaasde hij een van zijn collega's door te zeggen: „We zullen met de Russen oorlog moeten voeren en waarschijnlijk al gauw.” Hij begon zichzelf in te beelden, dat de roden oorlog wilden. In het begin leek het hem alleen maar een vage veronderstelling, die daarna de vorm aannam van een vaste overtuiging. Het werd voor hem een waarheid als een koe. Hij kwam tot de conclusie, dat er maar één uitweg was: de Russen aan te vallen.

Op een keer vroeg zijn vrouw hem zachtjes, terwijl zij op Ella wees: „Is de oorlog werkelijk niet te vermijden? Dan zullen ze immers ook hierheen komen...” Vriendelijk, maar vastberaden antwoordde hij: „Denk je, dat ik niet weet, hoeveel smart we zullen moeten doormaken? We zullen offers moeten brengen. Zelfs wat ons het liefste is... Als we te lang dralen, zal het onze ondergang zijn.”

Hij had een ontmoeting met Harriman. Zij probeerden indruk op elkaar te maken: Harriman, omdat hij ervan hield op iedereen indruk te maken, Roberts, omdat hij zich wilde verzekeren van de steun van een invloedrijke figuur. Harriman zei later: „Kolonel Roberts is de eerlijkheid in eigen persoon, hij gelooft in wat hij doet. Zulke mensen hebben we nodig.” Als Roberts aan het onderhoud met Harriman terugdacht, zei hij bij zichzelf: het is natuurlijk een zakenman, maar ik wil geen partizaan zijn. Ik moet een ruggesteun hebben en Harriman kan ik gebruiken.

Zijn collega's meenden, dat de kolonel alleen maar goed zijn plicht deed. Maar Roberts activiteit was evenwel heel wat gecompliceerder en veelzijdiger. Hij interesseerde zich voor de pers, besteedde aandacht aan de buitenlandse propaganda en was op de hoogte van de stemmingen der congresleden. Hij wilde de democraten uit het Zuiden verenigen met de strijd bare republikeinen. Tegelijkertijd probeerde hij de kringen, die tot een compromis neigden, in opspraak te brengen. Hen, die voor onderhandelingen waren, noemde hij *défaitisten*, of zelfs „verraders”. Hij drong zich nooit op de voorgrond, zocht geen roem en was blij als anderen zijn gedachten voor die van zichzelf uitgaven. Soms werd de naam van Roberts genoemd in de politieke salons of in de wandelgangen van de senaat, maar het brede publiek had er geen idee van, dat de bescheiden kolonel een grote politieke rol speelde.

Op een dag werd in de „Daily Worker” een artikel afgedrukt, waarin gezegd werd: „Onder de mensen achter de schermen moet ongetwijfeld kolonel Roberts genoemd worden als een van hen, die met de oorlogspartij verbonden zijn.” De krant bracht geen enkel feit om dat waar te maken. Toen de chef van Roberts het artikel las, lachte hij: „De roden lijden aan vervolgingswaan. Weet u, wie ze voor een belangrijke figuur houden? Onze arme Roberts.”

Toen Roberts op een vergadering van de democratische partij in de Noordelijke staat Carolina sprak, zei hij verontwaardigd, dat hij nooit een voorstander van de preventieve oorlog was geweest en dat hij al zijn krachten wijdde aan het bewaren van de vrede: hij wist, dat de mensen zwak waren en de verantwoordelijkheid vreesden. In gesprekken met Low zei hij steeds weer: „Misschien hebt u gelijk en gelukt het ons om de oorlog te vermijden,” — hij wilde de senator geruststellen. Roberts maakte zelden iemand deelgenoot van zijn plannen. Iemand, die hem zeer toegedaan was, was een zekere Dubbelt, een ver familielid van zijn

vrouw, een koopman, die het niet ver gebracht had. Nauwgezet voerde Dubbelt de meest delicate opdrachten van de kolonel uit, maar ook hij wist niet, wat Roberts eigenlijk wilde. Voor Dubbelt was alles, wat hij deed, dienst. Hij zou met dezelfde ijver op een ministerie of op een bank hebben kunnen werken. Roberts dacht eens spottend: als de omstandigheden anders waren, zou Dubbelt zelfs voor de roden werken. Maar voor Roberts was politiek een hartstocht, een roeping. Hij geloofde, dat het Amerikaanse tijdperk aangebroken was, dat men de mensheid moest redden van het communisme en hij rekende zichzelf tot die stoutmoedige Amerikanen die begrepen, dat ze een missie te vervullen hadden. Hoewel hij verslaggevers en fotografen ontliet, hield Roberts wel van gezelligheid. Hij was in staat zijn gesprekspartner onder zijn ban te brengen en onderhield vriendschappelijke betrekkingen met mensen uit verschillende kringen. Zo druk kon hij het niet hebben, of hij vond de tijd om concerten en tentoonstellingen te bezoeken en kennis te nemen van het nieuwe, dat er op literair gebied verscheen. Hij gold voor een man met een brede gezichtskring. Hij sprak zich uit tegen de vervolging van rode filmsterren. Over Einstein zei hij: „Ik neem mijn hoed af voor zijn genie, het treft me alleen pijnlijk, dat de grote geleerde in een kind verandert, wanneer hij over politiek spreekt.” Toen men Roberts voorstelde om een protest te ondertekenen tegen de pacifistische uitlatingen van professor Adams, antwoordde hij niet alleen afwijzend, maar zond de geleerde tevens een brief, waarin hij uitdrukking gaf aan zijn diepe eerbied voor hem.

Roberts maakte zich ernstig zorgen over de aankomst van Dumas: dat was koren op de molen van de roden. Een grote naam, veel tamtam... Naar alles te oordelen, was Dumas verstandig en: waar het op aan kwam: een man van de Westerse cultuur, in staat de intellectuelen voor zich te winnen. Waarom had men hem erin gelaten? Van die diplomaten zonder ruggegraat kun je nooit iets behoorlijks verwachten!

Dumas mocht niet blijven: hij gaat spreken op vergaderingen, universiteiten bezoeken en de Amerikanen tot vrede verleiden. Maar men kan hem moeilijk uitwijzen. Dan protesteren de geleerden. Het artikeltje van Coster is voor de galerij bestemd. Natuurlijk zal de straatdemonstratie bewijzen, dat Amerika geen logement is voor roden. Maar tegen Dumas moet men noodzakelijk mensen met autoriteit in het veld brengen. Professor Grey zal daar ongetwijfeld voor te vinden zijn... Maar wie nog meer? Adams houdt een receptie. Dat betekent, dat Dumas een dozijn naïevelingen met klinkende namen kan inpalmen...

Na even tussen verschillende mogelijkheden gewoefeld te hebben besloot Roberts tot een gewaagde stap: vóór de receptie ging hij naar Adams om met hem te praten. De professor was naïef, hij was in staat om een gier voor een vredesduif te houden. Niettemin was hij een oprechte Amerikaan, die meer dan eens gezegd had, dat hij een vijand was van de dictatuur en dat hij de roden niet vertrouwde. Men moest

hem zonder meer zeggen, dat Dumas hier niet heen kwam als geleerde, maar als agitator. Dat zou misschien beslissend kunnen zijn. De professor kan politiek niet uitstaan. Natuurlijk kwam het er op aan om voorzichtig te werk te gaan. Roberts moest zich voordoen als vriend van Adams, meer niet...

In de trein had de kolonel tijd genoeg, hij overwoog zijn argumenten en mogelijke tegenwerpingen. Maar desondanks voelde hij zich onzeker worden, toen hij de grote, ongezellige studeerkamer van Adams binnentrad. Toch kwam hij hier niet voor de eerste keer, zij kenden elkaar al meer dan tien jaar. Hij zag er oud uit voor zijn leeftijd, vond Roberts. Adams had een langwerpige, benig gezicht en een geelachtige huid, waartegen het zwarte brilmontuur afstak. Hij zou kunnen doorgaan voor een oude Chinees. Hoewel hij terughoudend en zelfs wat vormelijk was, ontving hij Roberts vriendelijk. Hij informeerde naar de dochter van de kolonel, die aan een college studeerde. Roberts vroeg op zijn beurt naar het kleinkind van Adams. Toen viel er een stilte, het gesprek stokte. Nu moest Roberts op de zaak komen waar het om ging; onsamenhangend, maar heftig begon hij over het gevaar, dat de Russen vormden voor de Westerse beschaving. Adams luisterde en knikte af en toe instemmend. Roberts kreeg zijn zelfvertrouwen terug.

— Ik denk, dat u het met me eens zult zijn, dat dit niets met politiek te maken heeft. Het gaat om ons bestaan, om het recht van discussie, om de vrijheid van denken en scheppen. De overwinning van het communisme zal immers niet alleen het einde betekenen van ons maatschappelijk systeem, maar ook het einde van de wetenschap.

Adams glimlachte en het droefgeestige lachje verlevendigde zijn onbewogen gezicht.

— Politiek, steeds weer politiek! U bent er zo door in beslag genomen, dat u niet eens merkt, dat elk van uw woorden ervan doortrokken is. Ik weet niet, hoe de Russen leven en matig me er geen oordeel over aan. Professor Haynes zei me, dat ze op wetenschappelijk gebied grote successen boeken, maar professor Haynes moet van hun levenswijze niets hebben. Dat is begrijpelijk. Ik heb een leerling, die uit Calcutta komt. Hij heeft me daar vele, zeer belangwekkende dingen over verteld. Het is een land met een oude cultuur. Ik begrijp, dat ze niet op Engelse wijze willen leven. Maar ik zou op mijn beurt niet in India willen wonen. Ik zou ook niet in Rusland willen wonen, ofschoon ook daar veel interessante dingen te zien zijn. Op morphologisch gebied waardeer ik het werk van professor Boenak. Maar ik zeg nog eens, dat ik daar niet zou willen werken. Zou juist heeft men mij het verslag toegestuurd over de biologendiscussie. Het bevat veel belangrijke waarnemingen, maar ik begrijp niet, hoe men wil vaststellen, dat de eene hypothese onfeilbaar is en de andere fout. Misschien stoort het professor Boenak niet, maar ik zou niet onder zulke omstandigheden kunnen werken. Wacht u even,

wacht u even!... Ik ben nog niet klaar met mijn gedachtengang. Waarschijnlijk zou een Russische geleerde niet in onze omstandigheden kunnen werken. De wereld is rijk aan vormen. Maar oorlog is iets voor wilden. De Russen zullen me niet met wapengeweld ervan kunnen overtuigen, dat de theorie van Lysenko juist is, niet waar? Tussen mensen van de wetenschap moet er een bepaalde solidariteit zijn. Ik wil de politiek buiten de wetenschap houden. Voor u kwam, werd mij de krant gebracht. Daar staat een artikel over professor Dumas in. Laag! Ik weet niet, of u het gezien hebt...

Roberts begon luid te lachen:

— Wie besteedt er nu aandacht aan Coster? Een vulgaire journalist en daarbij een vuilspuit. Nu u de naam van professor Dumas genoemd hebt, wil ik opmerken, dat hij zijn waardigheid als geleerde niet hooghoudt, hij houdt zich juist bezig met dat wat u „politiek” noemt.

— Ik weet het. Ik keur het niet goed. Maar de journalist, over wie u het heeft, een analphabeet, schrijft, dat Dumas een schijngeleerde is. Al mijn studenten kennen het werk van professor Dumas. Mijn speciaal gebied is zeer eng begrensd, ik ben cranioloog, maar aan professor Dumas heb ik veel te danken.

— Ik heb uw edelmoedige verklaring in de „Herald Tribune” gelezen. U denkt toch niet, dat er iemand is, die Coster gelooft? Ik ben een leek, maar zelfs ik weet, dat Dumas een groot geleerde is. Daarom is het des te ergerlijker, dat hij ons niet met wetenschappelijke bedoelingen een bezoek brengt, maar in zijn hoedanigheid als politiek agitator.

— Dat ben ik met u eens. Dat heb ik professor Dumas ook gezegd, ofschoon het niet gemakkelijk was. Tot mijn spijt is hij door politieke hartstochten verblind. Ik heb hem opgezocht in zijn hotel, wij hebben een gesprek van een half uur gevoerd en ik begreep, dat wij een verschillende taal spraken. Hij probeerde aan te tonen, dat de Russen geen oorlog willen. Daarin heeft hij waarschijnlijk gelijk. Hetzelfde heb ik van professor Haynes gehoord. Maar in dat andere vergist Dumas zich. De politici hebben hem ervan overtuigd, dat bepaalde Amerikanen oorlog willen. Maar ik heb hem gezegd, dat dat natuurlijk onzin is. Ik ben er vast van overtuigd, dat er bij ons niemand is, die een nieuw bloedbad wenst.

— Geen één, — viel Roberts in. — Waarschijnlijk zijn de Amerikanen het meest vredelievende volk. Wij hebben noch militaire tradities, noch koloniën. Wij willen alleen, dat men ons met rust laat.

De professor knikte:

— Dumas begrijpt dat niet. Ik hoop, dat hij zijn oordeel zal wijzigen, als hij met de Amerikanen heeft kennis gemaakt.

— Dat geloof ik niet, hij is nu in handen van de communisten. Op alles weet hij maar één antwoord: het is de schuld van Amerika. U hebt zeker zijn verklaring wel gelezen?

— Nee, en die wil ik ook niet lezen. Ik geef er de voorkeur aan met hem over zijn werk te praten. Morgen zien wij elkaar, ik geef te zijner ere een kleine receptie.

— Vindt u niet, meneer Adams, dat een dergelijk eerbewijs tegen uw overtuigingen indruist? Dumas komt immers...

— Ik weet het. Hij komt niet voor mij. En ook niet voor de wetenschap. Maar ik ontvang Dumas als anthropoloog. Van een meeting zal bij mij geen sprake zijn. Toen hij met een politieke verklaring op de proppen kwam, stond ik op het punt van een ontmoeting af te zien, maar na dat gemene artikeltje beschouw ik het als mijn plicht er de nadruk op te leggen, dat ik de grote geleerde hoogacht.

Roberts zag, dat het geen zin had verder te gaan. Fatsoenshalve bleef hij nog een paar minuten zitten en nam toen afscheid.

Hij ging niet naar Washington terug, hij had nog het een en ander te doen. Hij zat in een kleine bar en dronk limonade. Droefheid maakte zich van hem meester. Wat zijn de mensen toch blind! Die Adams wil niet begrijpen, dat de roden niet met hun handen over elkaar thuis blijven zitten. Een tiental landen hebben ze al opgeslokt en ze zullen nog verder oprukken. Nu kan men ze vernietigen, zolang ze zich nog niet hersteld hebben en zolang wij alleen nog maar in het bezit van de bom zijn. Als men hun nog tien jaren de tijd laat, zullen ze ons er onder krijgen. Verschrikkelijk, dat de mensen dat niet willen begrijpen. Uit goedheid, of is het een gewetenskwestie? Nee, eenvoudig uit lafheid. Het is moeilijk om tussen blinden te leven, als men ogen heeft...

Hij werd uit zijn gedachten opgeschrikt door Dubbelt, wiens jas droop van de regen.

— Regent het? — vroeg Roberts verbaasd.

— Het lijkt wel een zondvloed.

Dat betekent, dat ik hier lang zit, want zo straks scheen de zon... Dubbelt kan niet te laat gekomen zijn. O ja, ik was te vroeg, ik wilde bijkomen...

Het onderhoud met Adams was hem teveel geworden. Hij kon maar met moeite zijn gedachten bij elkaar houden. Hij vroeg Dubbelt, hoe het met zijn zoon ging, die malaria had. De kolonel had geen zin over zakelijke dingen te spreken. Dubbelt begon er zelf over:

— Wat Dumas betreft, hebben we alles klaar. Naar mijn mening zal het heel indrukwekkend worden. Anders vraagt, wanneer...

— Vandaag niet en waarschijnlijk morgen ook niet. Ik zal Anders bericht sturen. Luister eens, Fred, er is iets anders, dat me verontrust. Heb je met de kleermaker gesproken? Wat is het voor iemand?

— MacHorn is een flinke kerel. Ik heb hem in Europa leren kennen, hij was kapitein. Maar denk niet, dat hij er blij om was. Ik heb hem met moeite kunnen overhalen.

— Hij heeft zich toch niet met roden afgegeven?

— Hoe zou hij! Een lafaard, zoals er weinige zijn! Ik moest hem met het Federaal Bureau dreigen.

— U hebt, naar ik hoop, niet teveel gezegd?

— Wij kennen elkaar toch niet sedert gisteren. Geef de documenten maar, vandaag is het passen.

Dubbelt stopte de verkreukelde enveloppe in zijn broekzak en stond op.

— Wacht u nog even, misschien houdt het dan op met regenen. Waar hebt u uw auto staan?

— Bij het plantsoen. Ik stap er snel heen... Ik ben bang, dat ik te laat kom voor het passen.

Dubbelt ging weg. Roberts keek op zijn horloge: half vijf. Het was nog te vroeg om naar Dicker te gaan... De regen werd niet minder. De straat was overstroomd en leek op een grote gele rivier.

Als Adams dat eens wist... Natuurlijk zou hij hem veroordelen: een schurkenstreek, een provocatie. Maar niet alleen Adams, iedereen zou hem veroordelen. Zijn vrouw zou zeggen: „Ik had niet gedacht, dat je daartoe in staat zou zijn!” Het was vervelend om voortdurend je gelijk te moeten bewijzen. Is het dan mijn schuld, dat zij blind zijn? De roden bereiden een onverhoedse aanval voor, net als de Japanners, maar de mensen zien het niet, ze willen het niet zien. Men moet hun de ogen openen en de taak op zich nemen zo'n Adams te redden, ook al weet hij niet, dat hij zinkt. Maar dat is moeilijk, zeer moeilijk... Over het geheel genomen, ben ik alleen. Ella houdt me voor een tiran, omdat ik wil, dat zij Irving leest en niet naar idiote films gaat. Mijn vrouw zei gisteren, dat het leven met mij ondragelijk is, omdat ik teveel van haar eis. Maar ik eis niets van haar, zij voelt eenvoudig dat ze niet op haar tenen kan gaan staan om mijn gedachten te lezen. Een of andere schrijver, ik herinner me niet wie, heeft gezegd: „Tirannie is een te grote liefde voor de mensen, gepaard aan een onvoldoende vertrouwen in hen.” Het kan zijn, ik weet het niet. Ik houd van de mensen en in ieder geval van de Amerikanen. Maar hoe kan men in zo'n Adams vertrouwen hebben? Waar houdt hij zich eigenlijk mee bezig? Met de schedelvormen, meer niet. Het is een kind. Kinderen neemt men bij de hand en leidt men daarheen, waar het nodig is...

Hij wenkte de kellner: het was tijd om naar Dicker te gaan.

Het werd donker. De lichtjes dansten op het paarsblauwe plaveisel. Hij reed over de kade. Onrustig gilden de stoomboten. De verlichte wolkenkrabbers leken op nederzettingen in de bergen. Eén licht blonk boven de anderen uit, als een grote ster. En de regen stroomde en stroomde.

Gewoonlijk wist Dubbelt de mensen raak te karakteriseren. Roberts waardeerde die eigenschap in hem. Het valt moeilijk te zeggen, waarom hij, toen het over de kleermaker MacHorn ging, deze laf genoemd had. MacHorn was zijn levensreis in armoede begonnen, van de hand in de tand levend. Wel was hij er snel bovenopgekomen, maar meer dan eens duikelde hij weer naar beneden. Tweemaal was hij bankroet gegaan. Hij was van de ene stad naar de andere stad gezworven. Maar hij had nooit de moed laten zakken.

Kort voor de oorlog had hij een nieuwe manier bedacht om stoffen te prepareren voor regenjassen en daar had hij veel geld mee kunnen verdienen. Toen werd hij echter verliefd op de dochter van een rechter, een schoonheid van negentien. Ook Grayton maakte het meisje het hof. Behalve, dat hij vijftien jaar jonger was dan MacHorn, had hij nog andere pijlen op zijn boog. Zijn vader was eigenaar van een grote olieraffinaderij, waarbij het atelier voor regenjassen in het niet zonk. Het meisje wilde MacHorn niet, maar hij gaf het niet op. Hij slaagde erin het knappe meisje enigszins naar zijn hand te zetten. Na één van de autotochtjes door de bergen, na bochtige wegen, wind en whisky vergat het meisje alle moederlijke raadgevingen. De volgende dag verklaarde MacHorn plechtig aan de rechter: „God heeft ons huwelijk voltrokken, het hoeft alleen nog maar op schrift gezet te worden.”

Aan het front gold MacHorn als één van de dapperste officieren. In de Elzas stootte zijn bataljon op sterke tegenstand van de Duitsers. De Amerikanen werden omsingeld, doch MacHorn wist met een tiental soldaten uit te breken. In die tijd was hij opgewekt, luidruchtig en dronk veel; verrukt bekeek hij de oude steden van Europa; hij liep achter alle vrouwtjes aan; hij had de dood voor ogen gehad en Jack, zijn beste vriend, begraven; hij zong liedjes, vervloekte de oorlog en schold, dat „generaal Patton er geen steek van snapte”, dat „die heren uit Washington anderen de kastanjes uit het vuur lieten halen”, „men moest ze maar eens naar deze hel slepen”, kortom, hij gedroeg zich als alle anderen.

Hij droomde ervan, de omzet van zijn atelier na de oorlog te vertienvoudigen, een leuk huisje in de bergen of aan zee te kopen en eindelijk het geluk te smaken van het vaderschap. Maar het liep anders: het geluk keerde zich tegen hem. Vanouds was hij met tegenslagen vertrouwd, maar voor de oorlog had hij ze overwonnen, nu liet hij zich er door uit het veld slaan. Tegen een vriend zei hij eens: „In de Elzas had ik het geluk, dat ze me niet verwond hebben. Maar alles bij elkaar hebben ze me doormidden gesneden en niet weer aan elkaar genaaid. De ene helft voor de oorlog en de andere nu. Ronduit gezegd wil het met die tweede helft niet erg lukken.”

Terwijl hij Franse steden hielp bevrijden, verkommerde zijn atelier. Een zekere Curzon had een nieuwe manier gevonden om weefsels waterdicht te maken en het merk met de sirene erop, waar MacHorn zo trots op was, verleidde niemand meer.

Zijn vrouw ontving hem hartelijk, maar zonder dat hij wist waarom, voelde hij zich onbehagelijk. Voor de oorlog hield ze ervan de avonden samen met haar man door te brengen, zij droomde van een kind en leek geschapen voor het huiselijke geluk. Het scheen nu alsof zij een ander geworden was: zij ging vaak naar dansavonden; er doken allerlei twijfelachtige vriendinnen op, die de rechter niet in zijn huis gelaten zou hebben; zij hadden het over kleren, over picnics, over vriendjes en naar MacHorn keken ze medelijdend en spottend. Hij maakte ruzie, voegde zijn vrouw enige krachtige soldatentermen toe en voelde dadelijk, dat het hem volkomen koud liet, waar ze heen ging en met wie ze omging. Hij was noch jaloers noch beledigd.

Hij was gedwongen het atelier te sluiten. MacHorn kocht een zaak in elektrische apparaten. Men zei, dat het een goudmijn was. En werkelijk liep de zaak een jaar lang goed, maar toen bleven de klanten weg. Voor de halve prijs deed hij de zaak van de hand. Hij ging op een kantoor voor lichtreclames werken. Hij kreeg een goed salaris en voldeed. Hij had fantasie en wist het publiek te trekken. Hij had het ongeluk ruzie te krijgen met de directeur en moest gaan. Zijn vrouw huilde, maar hij bleef kalm. Dan niet, ook goed. Noch zijn vrouw, noch zijn werk, noch zijn genoegens trokken hem langer. Hij verklaarde het voor zichzelf daardoor, dat het leven in Amerika gedurende de oorlogsjaren veranderd was. Hij zag niet in, dat hij zelf ook veranderd was.

Hij was blij als hij één van zijn frontkameraden ontmoette. Zij begrepen elkaar met een half woord, dronken samen en herinnerden zich stormachtige gebeurtenissen, meisjes, de gevallen regimentskameraden. Ze scholden op hen, die zich gedrukt hadden achter het front. Soms zaten ze te filosoferen en hadden het erover, dat er zoveel bedriegers waren, dat er mensen waren, die door de oorlog rijk geworden waren en die niet een eindje wilden opschuiven om voor de oudstrijders plaats te maken, dat de politici het wel mooi wisten te zeggen, maar dat je ze niet kon geloven, dat als er weer oorlog kwam, zoals de kranten schreven, die heren het maar eens op moesten knappen, die ervan hielden om daverende redevoeringen te houden, want de frontsoldaten vlogen er niet meer in. MacHorn schreeuwde harder dan allemaal, schold nu eens op de president, dan weer op die schoft van een Curzon met zijn patent, nu eens op de Engelsen, dan op de roden en natuurlijk ook op de congresleden, die hij nooit anders aanduidde dan met „ons gepeupel”.

Maar hij moest toch voor enige verdienste zorgen. In zijn jonge jaren had MacHorn als gezelschap bij een goede kleermaker gewerkt. Nu werd hem goedkoop een kleermakerswerkplaats aangeboden. De eigenaar was

gestorven en de weduwe wilde naar Canada. MacHorn liet zich overhalen, ofschoon hij wist, dat het een hachelijke zaak was: om rijke klanten te krijgen, moest men naam hebben, relaties en vijfduizend dollar voor reclame uitgeven. En meer eenvoudige mensen lieten geen maatkleeding maken, die kochten confectie, net als MacHorn zelf. Hij vond een oude coupeur en twee gezellen, hing boven de deur een nieuw bordje en wachtte luid gapend op de klanten, die niet kwamen. Liever was hij de hele dag door de stromende regen gelopen, het nietsdoen maakte hem gek. Toen kreeg hij een buitenkansje, het eerste sedert de oorlog: onverwacht belde er een klant, een zeldzame, nog wel een Rus, pas uit Moskou aangekomen.

Toen hij 's nachts over het gebeurde nadacht, schoot MacHorn te binnen, dat zich niet ver van zijn werkplaats de handelsmissie van de roden bevond. Toen de klant kwam passen, gaf MacHorn hem koffie en voerde een gesprek. Hij kwam aan de weet, dat de roden niet graag confectie kochten: in Amerika werd deze van goedkope stof gemaakt en sleet daardoor snel. MacHorn maakte voor de Rus twee costuums van eerste klas Engelse cheviot, waar hij niet veel voor vroeg. Hij zei: „U zou me een grote dienst bewijzen, als u mijn adres aan uw landgenoten gaf. Aan het front heb ik Russen ontmoet, het waren opgewekte mensen. Op de politiek spuw ik, schurken zijn er overal bij de vleet. Ik wil naaien, meer niet.”

Een paar dagen later bracht zijn eerste klant twee nieuwe mee. MacHorn leerde de smaak van de Russen kennen. Hij merkte, dat zij van degelijke stof hielden en van een onopvallend patroon, pakken van blauw kamgaren, covercoatjassen en zwart laken. Er waren niet veel klanten, maar toch zat MacHorn niet zonder werk. Lachend zei hij tegen zijn vrouw: „Het lot drijft de spot met ons. Vóór de oorlog verkocht ik in hoofdzaak jassen aan de zwarten en nu kleed ik de roden.”

Het viel MacHorn op, dat de Russische klanten zo ernstig waren en dat ze niet graag gesprekken voerden. Hij zei bij zichzelf: zij zijn ook veranderd; bij de Elbe heb ik Russen gezien, ze lachten en dronken wodka met ons en vertelden, hoe zij de Duitsers er van langs gegeven hadden. Hij straalde, toen er een rode klant bij hem kwam, die glimlachte en grapjes maakte.

— U bent tenminste een echte Rus, — zei MacHorn. — U lacht. Bij mij komen veel van uw landgenoten, ze zijn tevreden met mijn werk, ze bedanken me, maar er is er niet één, die eens een keertje lacht.

De klant begon te lachen:

— Ziet u, wij hebben hier niet veel reden om blij te zijn. Wat mij betreft: ik heb een idioot karakter; ik maak altijd grapjes, wanneer het me de keel uithangt.

— Mag ik u een onbescheiden vraag stellen... Bevalt het u dan helemaal niet in Amerika?

— Hoezo? Sommige dingen staan me wel aan. U hebt bijvoorbeeld goede wegen.

— Dat is waar, wij hebben uitstekende wegen. Vorige Zondag heb ik honderd mijl per uur gereden. Ik heb met een Russische majoor gesproken. Het was aan de Elbe. Wij waren daar om een opdracht uit te voeren, maar ik ben de hele dag bij hem gebleven. Hij heeft me verteld, dat er bij u zeer slechte wegen zijn. Zij moesten soms bossen kappen en de bomen op de weg leggen, anders konden ze er met de auto niet doorkomen.

MacHorn werd even onzeker: zou hij de klant niet gekrenkt hebben? Maar die lachte nog steeds.

— Ik heb ook aan de oorlog deelgenomen. De wegen waren heel verschillend... Men kan de bomen overlans op de weg leggen, daar wordt een mens alleen maar bleek van. Men kan ze ook overdwars leggen, dan smeekt je ziel om je lichaam te mogen verlaten.

MacHorn zuchtte beleefd, maar toen hield hij het niet meer uit en vroeg:

— Hoe kunt u met zulke wegen tevreden zijn?

De Rus lachte weer:

— Onlangs kwam ik een landgenoot van u tegen. Ik zag al direct dat het een domoor was, toen kwam ik er achter, dat het een bedrieger was en tot slot hoorde ik, dat hij senator was. Naar mijn mening kun je beter honderd mijl over een knuppelweg afleggen, dan dat je zulk een senator hebt. Bovendien weten we, dat er bij ons veel ellendige wegen zijn, maar u schijnt er geen idee van te hebben, dat er bij u veel ellendige senatoren zijn.

Nu moest MacHorn lachen:

— Schoeljes! Geen mens vertrouwt hen. Ze worden gekozen, omdat men toch iemand moet kiezen. Ik ben blij, dat ik met u kennis gemaakt heb. Ik denk dikwijls aan die Russische majoor. Hij was niet alleen sympathiek, maar ook zakelijk. Nu zal hij wel goed zijn brood verdienen. Mag ik u nog een vraag stellen? Ik begrijp niet, waarom de roden nu weer oorlog willen voeren. U bent zelf aan het front geweest. U weet dus, wat dat zeggen wil. Als je nu 's ochtends de krant doorkijkt, zou je geen zin meer hebben om verder te leven. Iedere dag is er weer een of andere opschudding...

— De fantasie hangt van de eetlust af. Een journalist is ook een mens. Hij wil niet alleen ontbijten, maar ook middagen. Ik ben hier nu al ruim twee maanden, maar ik begrijp nog steeds niet, waarom men bij u zoveel over oorlog praat. Misschien omdat u nog niet genoeg oorlog hebt gevoerd? Ik herinner me, hoe ik op een bepaalde kleine koergan zat... U weet natuurlijk niet, wat een koergan is. Dat is een klein heuveltje, bijna niet de moeite waard. Daartegenover weet u zeker wel, wat Stalingrad is. Om kort te gaan, ik zat op een kleine koergan bij

Stalingrad en dacht voortdurend: wanneer zullen die Amerikanen toch eens beginnen? Maar bij u had men toen klaarblijkelijk andere zorgen. Nou, ik heb er maar niet meer op gewacht... Maar nu de oorlog al lang achter de rug is, moet men wat gaan doen en niet schreeuwen: „Oorlog, oorlog!” Niemand denkt er aan u te overvallen. Met u willen we geen oorlog voeren, maar handel drijven.

Nauwelijks was de Rus weg, of er werd gebeld. MacHorn sprong op: zou er werkelijk nog een klant komen? Nee, dat was Fred Dubbelt. In Straatsburg had MacHorn vriendschap met hem gesloten. Dubbelt diende toen bij de legerstaf en zat boordevol met geruchten, kletsverhalen en strategische plannen. MacHorn was gek op sensatie. Na de oorlog troffen zij elkaar een enkele keer, dronken een glaasje en haalden het verleden op.

Dubbelt keek enigszins zorgelijk:

— Jim, er was zojuist een verdacht uitziend persoon bij je.

— Hoe zo verdacht? Hij bestelde een blauw pak met twee broeken en gaf een voorschot.

— Daar heb ik het niet over. Dat is een zeer gevaarlijk mens. Weet je, waarom hij naar Amerika gekomen is?

— Ik weet wel, waarvoor hij bij mij kwam, voor een blauw pak met twee broeken. Maar wat hij in Amerika komt doen gaat me niets aan. Beslist om handel te drijven. Hij heeft me het adres van hun handelsmissie gegeven.

— Ik heb altijd al gezegd, dat je te goed van vertrouwen bent. Wil je weten, wat hij hier komt doen? Dat lees je niet in de krant. Het is een ware sensatie. De roden hebben besloten om de atoomfabrieken in Tennessee op te blazen.

— Weet je, Fred, ik geloof niet meer aan sensaties. Die rode heeft mij verteld, dat hij onlangs met een of andere senator kennis heeft gemaakt. Dat wil zeggen, dat het iemand van betekenis is. Die laat zich toch niet in met opblazen. Je haalt de dingen lelijk door elkaar.

— Ik haal niks door elkaar, maar jij hebt je wat laten wijsmaken. Je gaat nu veel met roden om en je praat na, wat zij zeggen.

— Zij zeggen of vragen in het algemeen niets, behalve: „de broek een beetje langer”, de schouders wat hoger.” Kan ik er wat aan doen, dat ik voor de roden naai? Er is voor mij geen andere uitweg. Dat is een domme speling van het lot.

— Ik weet, dat je een fatsoenlijk mens bent, maar niet allen zullen je vertrouwen. Deze schoft zou je te gronde kunnen richten. Er moet iets gedaan worden...

— Natuurlijk is het spijtig om een bestelling te verspelen, maar als het niet anders kan, zal ik hem het voorschot teruggeven.

— Dat zal je niet baten. Maar wanneer komt hij om te passen?

— Woensdag om vijf uur.

— Dan kom ik. Je stuurt iedereen weg en dan zal ik zijn colbertjasje even controleren.

— Ben je gek geworden, Fred! Als het werkelijk een groot misdadiger is, zou hij dan kalm zijn zakken laten nakijken?

— Ik moet om je lachen, Jim. Denk je, dat hij zijn geheimen in zijn zak draagt? Ik wil even voelen, wat hij in de linker revers van zijn colbert genaaid heeft.

— Ik begrijp niet, wat je wilt, Fred. Natuurlijk, de roden zijn bandieten. Maar ik wil me niet in een wespennest steken. Jou raad ik dat ook niet aan. Dat draait op de gevangenis uit.

— Ik ben bij je gekomen als vriend, om je te waarschuwen. Je weet, dat ik nu voor de afdeling propaganda werk. Daar heb ik iemand ontmoet van het Federaal Bureau. Gisteren zei hij tegen me: „MacHorn heeft zich met roden afgegeven.” Ze wilden bij jou een val opstellen. Ik heb het hem met moeite uit zijn hoofd gepraat. Ik heb beloofd, dat ik zou onderzoeken, of er iets ingenaaid is... Indien het nodig is, zullen ze hem arresteren, maar niet bij jou. Hij heeft beloofd, dat ze je zelfs niet zouden laten voorkomen. Ik heb je eruit gered, Jim, en jij vraagt me, waarom ik me ermee bemoei!

— Ik vraag al niets meer. Toen de Duitsers ons omsingeld hadden, was ik niet bang, maar nu zou ik maar het liefst onder het bed kruipen. Ik weet immers, dat ze me niet met rust zullen laten. Waarom heb ik toch deze vervloekte werkplaats gekocht? Het was beter geweest om naar Texas te gaan. Men heeft mij aangeboden in fruitconserven te gaan doen. Fred, weet je nog van dat nachtalarm en hoe je alleen in je onderbroek rondsprong? Ik heb toen nog je broek gehaald. Maar Jack hebben ze toen gedood... Dat was nog eens een tijd. Toen had ik niet kunnen denken, dat we in andermans zakken zouden rondneuzen...

MacHorn vervloekte zijn lot langdurig. Dubbelt liet hem uitpraten. Toen hij wegging zei hij: „Je weet het, tot Woensdag.”

Het werd Woensdag. MacHorn had de coupeur en de gezellen weggestuurd. Dubbelt gaf de naalden aan. Plotseling vroeg de Rus:

— Naait u deze knoop er alstublieft aan. Dat ongelukkige ding is er voor de tweede keer afgesprongen...

Dubbelt nam het colbertjasje op. Hij waarschuwde de Rus niets in zijn zakken te laten zitten:

— Men kan een klein papiertje verliezen en dan blijkt later, dat er een belangrijk adres op stond..."

Hij ging met het colbert naar het aangrenzende vertrek. MacHorn grijnsde boosaardig: laat die schurk zich maar afbeulen! Hij kan beslist zelfs geen draad door het oog van een naald krijgen... Die helden van de staf voerden oorlog vanuit comfortabele hotels. „Afdeling propaganda"... Wat is dat voor een propaganda? In andermans zakken graaien. Ik denk, dat het eenvoudig een bedrieger is en een politlespion..

MacHorn besloot zijn klant wat af te leiden door een gesprek:

— Neemt u ons niet kwalijk, wanneer wij u ophouden. Het is geen knecht van me, hij valt in voor zijn collega. Voor de knoop sta ik niet in. Maar over het colbert zult u tevreden zijn. Alle Russen waren me dankbaar. De kranten schrijven, dat onze betrekkingen met u slecht zijn, maar ik persoonlijk heb niets tegen de Russen. Toen ik bij de rode majoor te gast was, vroeg ik hem zijn handtekening op een dollar te zetten. Dat is mijn talisman, kijkt u maar...

Hij haalde het bankbiljet te voorschijn.

— „Osip Alper”. Bent u bij majoor Alper geweest? Hoe bestaat het!..

— Dus u kent hem ook?

— Een beetje. Wij hebben samen op een kleine koergan gezeten en ons afgevraagd: zullen de Amerikanen nu beginnen of niet?

Eindelijk bracht Dubbelt het colbertjasje terug:

— Alstublieft. Die gaat er in geen honderd jaar af...

Bij het afscheidnemen wierp MacHorn een blik in zijn kantoorboek: die Russische namen bezorgden hem heel wat hoofdbrekens.

— Tot weerziens, mijnheer... Minajew. Ik verzoek u Maandag weer te komen passen.

9

MacHorn kon niet tot rust komen. Hij ging niet naar huis, maar zat aan de bar, dronk whisky, liet verbitterd zijn benen bengelen en schold in zichzelf. Hij schold op alles, op Dubbelt, op die Russische grappenmaker, op de president, op de roden, op zijn vrouw en op zichzelf. Wat een geschiedenis! Iemand van de krant zou er duizend dollar voor over hebben. Maar ik ben niet iemand van de krant, mij hangt het de keel uit. Misschien is mijn maag bedorven? Die worstjes roken al...

Toen Dubbelt wegging, had hij gezegd: Jim, tegen niemand een woord erover. Wij hebben niet voor niets gewerkt, ik heb iets gevoeld..." MacHorn probeerde zich voor te stellen, hoe de rode met de springstof over de grond kroop. Nu eens lachte hij ongelovig, dan weer huiverde hij van vrees.

Hij haalde de dierbare dollar uit zijn portefeuille. Die schurk was een vriend van de majoor. Ze hebben ons toen wonderbaarlijk onthaald. Smeadle hield zich in het begin groot, hij wilde niet meedrinken. Die kalkoen geeft zich altijd een houding. Toen bedronk ook Smeadle zich. En Girstone danste met de Russen. Ik heb het terecht tegen Dubbelt gezegd: het was een tijd, die je altijd zal bijblijven. Natuurlijk had ik

gedood kunnen worden, zoals Jack, maar ik wist tenminste wie de vijand was. Nu is het één warboel. Kan ik me dan op Dubbelt verlaten? Mij zegt hij dit en op het Federaal Bureau zegt hij wat anders. Hij moet mensen te gronde richten, dat is zijn werk. Ik naai en hij brengt mensen aan. Natuurlijk moeten ze me dankbaar zijn, maar ze gaan me uithoren over het wie, wat en waarom...

Wat is alles snel veranderd! Toen hebben we de Russen als vrienden ontmoet. Die grappenmaker heeft beslist ook Amerikanen omarmd. En nu sturen ze hem om een fabriek op te blazen. De duivel mag weten, hoe het zit! Ik ben in een gemeen zaakje verzeild geraakt! Maar als je het als buitenstaander bekijkt, is het een ongehoorde sensatie.

MacHorn had zin om het iemand te vertellen: er komt een klant bij de kleermaker voor een blauw costuum met twee broeken. Hij maakt grapjes en lacht. Maar dan blijkt, dat hij staatsvijand nummer één is. De roden hebben hem opgedragen een stad op te blazen. Was het niet verbazingwekkend? MacHorn kende zijn beste vriend. Hier was de dollar met de handtekening... Vervelend, dat hij het niet aan de barman kon vertellen. Die zou erom lachen.

Nadat hij nog een glas whisky geledigd had, besloot hij Girstone op te bellen. Ze hadden elkaar anderhalf jaar niet gezien: de stad was groot en ze hadden ieder hun eigen leven. Ze hadden elkaar voor de laatste keer ontmoet, toen Hill hen op zijn bruiloft uitgenodigd had. Dat was een heerlijke avond geweest. Ze hadden herinneringen opgehaald, hoe Hill van een Duitser een biggetje stal, hoe MacHorn zijn medaille kreeg en hoe ze naar de Russen gingen. MacHorn was er niet meer toe gekomen Girstone op te zoeken. Ook Hill had hij sedert die avond niet weergezien. Misschien had hij al gezinsuitbreiding. Girstone moest toen examen doen. Hij was nu advocaat. Hij zou wel goed verdienen. Men zou met hem kunnen overleggen. Het was een verstandige knaap. Bovendien was hij ook bij de rode majoor geweest. Hij was als tolk opgetreden, hij was immers een halve Rus. Hij zou er begrip voor hebben, wat voor een sensatie het was...

MacHorn bofte — Girstone bleek thuis te zijn.

— Luister eens Joe, ik ben in de bar op Times Square, waar we elkaar dikwijls ontmoet hebben. Herinner je je het? Kom hierheen, ik heb je iets te vertellen. Weet je nog, dat we naar die Russen zijn geweest? Nu heb ik een tegenbezoek gehad... Een ware sensatie!

Girstone nodigde MacHorn bij zich thuis. Het was weliswaar ver, maar nu het gesprek eenmaal over Russen ging, wilde hij MacHorn op wodka onthalen. Dat was de moeite van de reis beslist waard.

MacHorn moest lang op een taxi wachten. Het was een spitsuur. Bij iedere kruising moesten ze stoppen. Het was werkelijk een heel eind. MacHorn kreeg het te kwaad en weer wist hij niet, of hij zijn maag bedorven had met die worstjes of dat hij zenuwachtig was. Plotseling

verweet hij zichzelf: waarom ga ik naar hem toe? Hij is geen vriend van me. Wie waren er niet allemaal in ons regiment. Dubbelt had gezegd: „Tegen niemand een woord.” Hoe kan ik weten, of Girstone niet bij de politie is? Ik vertel het hem en dan maken ze me daarna koud. Het is heel eenvoudig, ze houden niet van overbodige getuigen...

Hij keek naar alle kanten. Het leek hem alsof hij in een vreemde stad terechtgekomen was. East Broadway. Na de oorlog was hij hier nog geen keer geweest. Waarom zou je ook hierheen gaan. Er woonden hier alleen Joden. In plaats van letters stonden er geheimzinnige hieroglyphen op de ramen... Het schoot hem te binnen, dat Girstone een Jood was. Dan was het helemaal dom van hem. De Joden waren immers voor de roden. Zou Girstone communist zijn? Hij zal rondvertellen, dat ik bij de politie ben. Als ze een fabriek wilden opblazen, wat zou hun dan beletten mij een kopje kleiner te maken?...

Hij besloot niets tegen Girstone te zeggen. Als hij zou aanhouden: „Wat heb je dan toch voor een sensatie?“, zou hij zeggen, dat hij maar een grapje gemaakt had en dat hij alleen maar zin had gehad om een avond met zijn vriend door te brengen.

Girstone woonde alleen. MacHorn trad van de trap regelrecht in de kamer, die vol boeken stond. Achter een scherm stond een bed. Een kale boel, dacht MacHorn. Hij speelt de zonderling. In plaats van boeken had hij beter meubelen kunnen kopen. Hij vroeg, waar Girstone werkte.

— Ik heb een jaar gewerkt bij de verzekeringsmaatschappij Phoenix.

— Als rechtskundig adviseur?

Girstone lachte luid:

— Ik heb de deuren platgelopen. Eerst gooiden zij, die ik wilde verzekeren, me eruit en toen werd ik eruit gegooid door de man, die zelf verzekert.

— Wacht eens even... Je hebt toch examen gedaan...

— Heb ik ook Ik heb wel meer domme dingen gedaan in mijn leven. Misschien ga ik morgen op straat reclamepapiertjes voor schoonheids-crème uitdelen. Een zeer degelijke bezigheid, maar Romeins recht komt daar niet bij te pas. Maar waarom zouden wij daar veel woorden over vuilmaken, we kunnen er beter eentje nemen.

— Waar haal jij wodka vandaan?

— Je kunt er rustig van drinken, het is geen rode. Ze wordt hier gemaakt, in de 126ste straat.

Ze dronken de fles leeg. Girstone was goed gehumeurd, hij imiteerde majoor Smeadle en Hill en hij vertelde een mop over een zebra. MacHorn wachtte erop, dat hij zou vragen, wat het nu voor een sensatie was. Girstone vroeg het echter niet. Zij haalden de herinnering op, hoe ze bij Kassel in een granaatvuur terechtgekomen waren.

— Dat was een tijd, die je niet gauw zult vergeten! — zuchtte MacHorn. — Maar nu kan de hele wereld voor mij naar de duivel lopen.

Zij, die Amerika verdedigd hebben, schijnen vergeten te zijn. Een jurist moet met de tong op zijn schoenen rondrennen. Denk je, dat ik het goed heb? Het mocht wat! Ik naai broeken voor roden. Vóór de oorlog verkocht ik jassen aan zwarten. Dat was natuurlijk ook niet best. Maar wat is tenslotte een zwarte? Een schoenpoetser, die men goed ingesmeerd heeft met schoensmeer. Aan het front waren het flinke chauffeurs. Maar met roden kun je je beter niet inlaten. Dat is zo een raar gezelschap...

— Geloof jij de kranten?

— Kranten doen hier niet terzake. Ik herinner me, hoe Jack aan zijn eind gekomen is. Ik wil niet, dat er Amerikanen vermoord worden. Zeg me: wie wil er oorlog? Noch jij, noch ik. De roden.

Girstone glimlachte, dat bracht MacHorn buiten zichzelf.

— Als je denkt, dat MacHorn een doetje is, dat je om je vinger kunt wikkelen, heb je het mis! De roden willen oorlog. Dat staat niet alleen in de kranten, dat is een waarheid als een koe. Het lachen zal je dadelijk vergaan. Ik zal je bewijzen, dat men je bij de neus heeft. Weet je nog, dat we naar de Russen gegaan zijn?

— Ik herinner me zelfs nog, dat de majoor Alper heette.

— Juist. Zijn vriend kwam bij me om een pak te bestellen. Hij zei, dat hij bij de missie werkte en hierheen gekomen was om handel te drijven. Hij kende een senator. Ik sufferd maakte me druk: „Het zal een uitstekend pak worden, mister Minow.” Maar weet je, wie hij is? Staatsvijand nummer één! Hij wil de hele stad opblazen. Goed, dat hij bij mij terecht kwam. Natuurlijk ben ik geen filosoof. Ik heb niet zoveel boeken als jij. Jij denkt: wat kan een kleermaker nu begrijpen? Maar iets begrijp ik toch. Ik kan heel eenvoudig kijken, wat een rode in zijn colbertjasje heeft. Op de politiek spuw ik, dat is smeerlapperij. Maar ik wil niet, dat ze de Amerikaanse steden in de lucht laten vliegen. Dat zouden ze wel willen. Wie zitten er in het Federaal Bureau? Schurken. Ze laten me niet met rust. Ik vraag je, wie heeft er het recht MacHorn uit te lachen?

Girstone probeerde niet hem te kalmeren: hij wist, dat er met de anders zo goedmoedige MacHorn niets te beginnen was, wanneer hij een glaasje teveel gedronken had.

MacHorn nam een boek van de plank, keek naar de titel en stoof tegen Girstone op:

— Dat is nu een sergeant van het Amerikaanse leger, die dergelijke rommel leest. Toen ik bij je binnenkwam, dacht ik: waarom zou hij zoveel boeken hebben? Nu begrijp ik het... Mijn waarde, de boeken hebben je op een verkeerd spoor gebracht. Zeg me eens eerlijk: waar heb je die wodka vandaan?

— Uit de winkel. Je kunt ze ook kopen, als ze je aanstaat.

— Ik ben geen groentje, Joe. Mij kun je niet om de tuin leiden. Wij hebben samen Amerika verdedigd. Maar nu hoor je bij de roden. Ik

ben wel een vredelievend mens, maar geen lafaard. Ik ga de Russen verslaan!...

Hoe meer hij schreeuwde, hoe krachtiger de kwaadheid zijn hart samenknep. Het leek hem nu, dat de roden overal de schuld van hadden. Zij hadden hem zijn patent „Sirene” afgenomen, zijn vrouw helemaal veranderd en zijn hele leven ondersteboven gekeerd. Dacht er vroeger iemand aan oorlog? Ze hadden geleefd als mensen, ze hadden dollars verdiend en waren naar wedstrijden gegaan. Maar nu mocht de duivel weten, wat er aan de hand was! In zijn woede riep hij uit: „Zeg me zonder erom heen te draaien, of je nu een Amerikaan of een rode bent.” En zonder het antwoord af te wachten, rende hij de trap af.

Het was een zwoele avond. Vol haat keek MacHorn naar de armzalige winkeltjes, de kisten, de vaatjes met zuurkool en de koperen kandelaars. Wat er al niet in Amerika woonde en niet op Amerikaanse wijze wilde leven! Ieder huis is hier een nest van roden. Ze zouden ook heel New York gemakkelijk kunnen opblazen...

Toen werd hij bang: waarom heb ik het hem verteld? Hij zal de roden tegen me ophitsen. Zal ik Dubbelt vragen, of hij me wil laten bewaken? Hij zou me uitlachen. Waarom zouden ze mij beschermen? Ik ben geen senator. Ze zijn niet beter dan de roden, het zijn net zulke schurken. Mij helpt niemand uit de put. Jij gaat eraan, MacHorn: in Amerika mag je wel een schoelje zijn, maar geen ezel. Ezels worden vermoord...

Lang stond hij op de hoek van twee donkere straten, onder het matte licht van een lantaarn. Zijn sproetig, gevlekt gezicht glom van het zweet. Op de bovenste verdieping schreeuwde iemand: „Ja, ik steek hem dood, die schurk!...” En MacHorn zag hoe dik, donker bloed op de grond druppelde — tip, tip, tip. Daar schijnen ze mij dood te steken, dacht hij en gaapte weemoedig.

Girstone ijsbeerde door de smalle, langwerpige kamer, die meer op een gang leek, en wist niet, wat hij doen moest. Er zat een raar luchtje aan die geschiedenis van dat colbert. Vroeger had MacHorn om de kranten gelachen, nu hadden ze hem bewerkt. Men moest toch een ezel zijn om zulke onzin te geloven... Het was zonneklaar, dat de politie bepaalde documenten wilde stelen. Er moest onverwijld gewaarschuwd worden. Moest hij naar de handelsmissie gaan en zeggen: „Laat meneer Minow niet meer naar de kleermaker gaan”? Ze zouden denken, dat ik van de politie ben. Misschien kent Betty een van de Russen? Ze zegt, dat ze geregeld in het Instituut voor Amerikaans-Russische betrekkingen

komt. Betty opbellen? Het is al half twaalf. Misschien slaapt ze al. Ja, maar het is erg belangrijk, het kan niet uitgesteld worden tot morgen. Maar als haar man nu aan de telefoon komt? Ik weet niet, hoe het tussen hen tweeën staat. Ze heeft gezegd: „Hij heeft andere opvattingen...” Dat betekent, dat ze niet kan uitleggen, waarom ik haar opbel. Misschien is hij jaloers... Erger zou zijn, als ze niet snapte, waarom ik haar direct wil spreken. Was het laatste gesprek er maar niet geweest, dan zou alles eenvoudig zijn. Nu denkt ze, dat ik over mijn gevoelens wil spreken. Misschien geeft ze een scherp antwoord en hangt ze de telefoon op... Hoe het ook zij, er moet iets gedaan worden. MacHorn is nu in handen van de politie. Als zij dat zegt, zal die Rus wel voorzichtiger zijn...

Girstone pijnigde zijn hersenen, maar de tijd verstreek. Zo ging het altijd met hem. Hij was een moedig mens, die recht op zijn doel af ging, maar hij kon niet tot een besluit komen. Hij dacht te veel. Eén opmerking van MacHorn was raak geweest: „Je hebt je door je boeken op een dwaalspoor laten brengen...” Liefde en haat voelde Girstone voor zijn boeken. In vlagen van vertwijfeling zei hij bij zichzelf: op de plank verdragen de boeken elkaar uitstekend, maar in mijn hoofd voeren ze oorlog; ze vullen elkaar niet aan, maar ze sluiten elkaar uit. Zouden er werkelijk op de wereld zoveel waarheden zijn, als er boeken zijn?

Zolang de oorlog duurde, voelde hij zich rustig: hij begreep, dat de nazi's verpletterd moesten worden. Maar al op de eerste dag, dat het vrede was, kwam de twijfel weer boven. Hij herinnerde zich goed, hoe hij met MacHorn en Smeadle naar de Russen gegaan was. Ze hadden met zijn allen op de vrede gedronken, maar het was hem zwaar te moede geweest: de Amerikanen hadden de Russische majoor zulke verdachte vragen gesteld. Op de terugweg had majoor Smeadle gezegd: „De roden hebben het hoog zitten, we moeten ze een lesje geven...” Girstone begreep, dat de oorlog voortgezet zou worden. Maar nu wist hij niet, wie hij moest doden: de roden of de zijnen? Steeds weer veranderde hij van mening. Hij zei bij zichzelf: het Amerikaanse systeem is toch beter. Men kan niet leven, wanneer alle mensen hetzelfde denken. Een week later dreef hij de spot met zichzelf: wat hebben we er aan, dat we twee partijen hebben? Ze lijken op elkaar als twee druppels water. Kan ik soms een republikein van een democraat onderscheiden? Er zijn weliswaar communisten bij ons, maar het zijn er weinig en ik ken hen niet. Ze kunnen niemand overtuigen, omdat ze geen geld hebben. Hij las alles door elkaar: Marx en Bergson, James en Tolstoi, boeken over Sowjetkolchozen en novellen van modeschrijvers. Hij haatte de krant, die hij iedere dag kocht. Hij geloofde de redevoeringen van de congresleden niet meer, noch de radiocommentators. De lucht scheen hem oververzadigd met leugens, maar boeken hielpen hem niet, want ze gaven hem allemaal verschillende raad.

Hij deed zijn examen. Maar om een advocatenpraktijk te kunnen

uitoefenen moest je geld hebben. Hij wilde rechtskundig adviseur worden. Op de ene bank zeiden ze hem, dat hij nog geen practijk had en op de andere, dat ze een advocaat nodig hadden met een bekende naam. Bijna had hij een onderkomen gevonden in de leiding van de fabrieken „White and Krauser“', maar de zaak sprong af: mister Krauser kon geen Joden verdragen. Hij moest agent worden voor een verzekeringsmaatschappij. Hij schaamde zich voor zijn werk: vrouwen duidelijk maken, dat hun mannen morgen konden sterven. Hij werd ontslagen als een nietsnut. Hij had MacHorn niet verteld, dat hij twee maanden als loopjongen gewerkt had in een drukkerij, daarna winkelruiten gelapt en toen kranten verkocht had. Soms viel er tien dollar voor hem af, dan at hij goed en kocht een nieuw boek, soms bracht hij het nog niet tot tien dollarcenten. Vernedering en honger verdroeg hij gemakkelijk. Hij leed er alleen onder, dat hij niet begreep, wat de oorzaak was.

Hij begon verschillende kranten op een dag te lezen, ging naar lezingen en vergaderingen van religieuze verenigingen en naar meetings. Hij hoopte nog steeds vaak het allerbelangrijkste te leren kennen.

Met Betty had hij kennisgemaakt op de lezing van een professor, die is Moskou geweest was. De professor had de Sowjet-appelen geprezen, maar gaf af op één of andere agronoom, die hij een pseudo-geleerde noemde. Naast Girstone zat een jonge vrouw in een beige costuum. Zij had een donkere huidskleur en leek op een Italiaanse of Spaanse. Haar ogen waren groot en erg helder. Ze trok dadelijk zijn aandacht. Hij hoorde nauwelijks, wat de spreker zei en keek naar zijn buurvrouw. Zich plotseling naar hem omdraaiend, zei ze: „Het is begrijpelijk, dat hij Morgan verdedigt, hij is immers medewerker van de „Times“...“ Girstone haastte zich haar bij te vallen. Zei ze nog maar eens iets! Maar ze luisterde en maakte aantekeningen. Ze gingen samen weg. Girstone vatte moed en sprak haar aan. Ze glimlachte. Hij bracht haar naar huis en kwam aan de weet, dat ze Betty Kynes heette, biologie studeerde, getrouwd was en dat haar man kunsthistoricus was.

Girstone wilde haar de volgende dag opbellen, maar beheerste zich: wat moest hij haar zeggen? Het gesprek over genen was hem immers niet licht gevallen. Hij las vier artikelen van vier biologen: in drie daarvan werd bewezen, dat de leer van Morgan, die Betty veroordeelde, de enig werkelijk wetenschappelijke theorie was en in het vierde stond het tegenovergestelde. Girstone wist niet wie er gelijk had, maar hij wist rotsvast, dat hij het in alles met Betty eens was. Een week later belde hij haar op en vroeg, of ze weer naar een lezing ging: hij wilde het gesprek over de leer van Morgan graag voortzetten. Betty ging er vriendelijk op in en stelde voor naar een meeting naar aanleiding van de gebeurtenissen in Griekenland te gaan. De vier artikelen had hij vergeefs gelezen: Betty keerde niet terug tot de leer van Morgan. Na de meeting wandelden ze lang en spraken steeds over politiek. Betty

zei: „U moet weten, dat ik communist ben. Verbaast u dat?” Hij antwoordde eerlijk: „Helemaal niet.” Toen zij afscheid namen, dacht hij: nu begrijp ik, waar de kracht van haar overtuiging op berust. De Russische majoor wist ook, hoe je leven moet. Maar ik weet het niet. Natuurlijk zijn de communisten sympathieker dan onze politici. Maar waarschijnlijk hebben de communisten het ook mis. Het is allemaal onbegrijpelijk... Ik begrijp één ding: dat ik niet zonder Betty kan leven. Ik ben tweeëndertig jaar, maar als een schooljongen tel ik de uren, die moeten verlopen voor ik haar ontmoet. Wat ben ik voor haar? Ze doet aan politiek en biologie. Daarbij is ze getrouwd. Mijn vader zei eens: „Ze hebben me nodig, zoals een hond een vijfde poot...” Ik heb Betty geantwoord: „Helemaal niet.” Dat is niet waar. Tot nu toe heb ik het nog niet kunnen verwerken. Zeker, ik ben bij die Russische majoor geweest. In de drukkerij was een corrector, van wie ik dadelijk vermoedde, dat hij communist was, maar we hebben bijna niet met elkaar gepraat. Men kan gerust zeggen, dat ik geen communisten gekend heb. Betty is de dochter van een belangrijk ingenieur. Ze is in welstand opgegroeid. Haar man heeft een boek geschreven over schilderkunst. Waarom is ze communist? Betekent het, dat men dan alleen kan leven?..

Hij had gedacht, dat zij bij de volgende ontmoeting weer over politiek zou beginnen. Ze was verstrooid en een paar keer waren haar antwoorden ernaast; toen begon ze plotseling voor te dragen:

Als witte doeken zijn de wolken,
Waarmee de wind, de zwerver, afscheid wuift.
Boven het zwijgen onzer liefde
Klopt slechts de hartslag van de wind...

Het was een winderige dag en Girstone voelde zich onbehagelijk door de versregels, door de nabijheid van Betty en doordat zij zwijgend tegen de wind inliepen.

Ze zagen elkaar nu dikwijls, spraken nu eens over politiek, dan over kunst of onbenulligheden, die dan dadelijk ongewoon belangrijk werden. Maar zij hadden het er nooit over, waarom zij elkaar ontmoetten: bijgevolg vermeden ze alles, wat zou kunnen leiden tot een liefdesverklaring.

Voor Girstone kwamen de zaken er onverwacht beter voor te staan: een schrijver, die hij bij Hill had leren kennen, stelde hem voor een novelle te schrijven voor een kindertijdschrift. De schrijver was lui en liet anderen voor zich werken. Na een tijdje in zijn boeken rondgesnuffeld te hebben, maakte Girstone een roerend verhaal over het leven van de visotters en kreeg tweehonderd dollar.

Zij besloten samen een Zondag door te brengen. Betty bezat een auto. Ze gingen de bergen in. Op de bergpas raakten ze in een wolk verzeild, er hing een klamme hitte rond hen. Toen kwam de zon, een priël en

paarse anemonen. Betty legde haar hand in de brede hand van Girstone. De handen spraken, bekenden elkaar hun liefde en deden beloften. Girstone kon het niet meer uithouden en begon te praten:

— Betty, het is als met die wolk, ik kan niet zonder dat leven ... Zonder jou, Betty ...

Zij trok haar hand terug en stond op.

— Spreek me daar nooit meer van, hoor je ... nooit!

Ze gingen zwijgend naar de stad terug en namen afscheid zonder elkaar in de ogen te kijken. Dat was Zondag geweest en drie dagen later was MacHorn bij Girstone gekomen.

Ze zal denken, dat ik het niet opgeef en het wil uitpraten, zei Girstone bij zichzelf, terwijl hij in de langgerekte kamer op en neer liep. Kwart voor één. Het is waanzin ... Toch belde hij op.

— Betty, neem me niet kwalijk, dat ik zo laat ...

Van opwinding kon hij haast geen woord uitbrengen.

— Ik zat er op te wachten, dat je me zou opbellen.

— Betty geloof me, het is erg belangrijk. Ik kan het niet over de telefoon zeggen, ik moet je spreken, zo gauw mogelijk, dadelijk ...

Ze zei, dat ze over een half uur uit huis ging en op de hoek op hem zou wachten.

Toen ze elkaar ontmoetten, wisselden ze geen woord, zelfs geen groet. Ze stapten snel voort, zonder er op te letten, waar ze heen gingen.

— Betty het is erg belangrijk. De politie heeft een afschuwelijke gemeenheid in de zin. Misschien ken je één van de Russen? Er moet onherroepelijk direct gewaarschuwd worden. Zijn naam schijnt Minow te zijn. Hij moet niet meer naar zijn kleermaker gaan. Die kleermaker heeft verbinding met het Federaal Bureau ...

Hij vertelde alles, wat MacHorn losgelaten had.

— Begrijp je nu, dat ik je wel moest opbellen?

— Morgenochtend zie ik Berny, hij komt geregeld bij de Russen. Je hebt goed gehandeld, Joe. Wat een gemeenheid! Ze zijn tot alles in staat. Bloed, bommen, woestenijen, als ze hun doel maar bereiken ... Joe, ik huiver er soms van, zoveel leugen, vuil en boosheid! Nee, dat wilde ik helemaal niet zeggen ... Berny zal ze morgen waarschuwen. Op dit ogenblik kunnen we niets doen. Maar 's nachts gaat hij toch niet naar de kleermaker ... Je hebt goed gehandeld, Joe.

Ze drukte hem stevig de hand. Hij dacht, dat ze afscheid wilde nemen.

— Ik breng je weg.

— Heb je haast, Joe? Het is nu goed weer, het is zo lekker fris, overdag was het erg drukkend ...

Op een helder verlicht plein bleven ze staan. Een vrouw hield Girstone een bos halfverwelkte rozen voor. Over de gevels dansten lichtreclames, dwergen en acrobaten. Betty leunde tegen de muur van een huis en zei heel zacht:

— Joe, ik moet je wat zeggen...

Misschien had hij het niet gehoord, of had ze het niet hardop gezegd. Zij zagen een pak ochtendkranten, die op de stoep van een huis uitgespreid werden. Een grote kop: „Rode spion gearresteerd!”

Girstone pakte de krant. „Vertegenwoordigers van het Federaal Bureau hebben gisteren een lid van de handelsmissie der roden, Minajew, gearresteerd. In zijn kleren werden documenten gevonden, die bewijzen, dat de rode „diplomaat” niet alleen geheime gegevens verzameld heeft, die verband houden met de productie van atoombommen, maar ook een aanslag voorbereidde op Amerikaanse fabrieken. Op het State Department werd verklaard, dat Minajew geen diplomatieke onschendbaarheid geniet en zich voor de rechtbank zal moeten verantwoorden als vreemdeling, die de wetten der Verenigde Staten overtreden heeft.”

Hij verfrommelde de krant.

Zij keerden om en kwamen aan het huis van Betty. Girstone vroeg schuchter:

— Wilde je iets zeggen? Straks, voor we dat lezen...

Zij antwoordde niet dadelijk, ze nam zijn hand en liet haar weer los.

— Nee, Joe. Ik wilde niets zeggen... We moeten er niet aan denken. Jij weet niet, wat ons te wachten staat. Ze zullen de communisten trachten op te jagen en te vernietigen. We zullen flink moeten zijn, Joe, zeer flink... Ik weet, dat je een goed vriend bent, maar dat betekent nu te weinig. Met bloed, ijzer en verdriet zullen ze ons op de proef stellen. Adieu, Joe!

Lang stond hij op straat. Hoog in een raam ging licht aan en doofde weer. Hij stond er nog steeds. Tenslotte ging hij weg. Lukraak doorkruiste hij de stad en kwam ergens op Broadway terecht, dat daar verlaten in de vroege morgen lag. Slechts enkele voorbijgangers kwam hij tegen. Iemand zong. Twee matrozen scholden elkaar uit. Een meisje stond onder een lantaarn te dutten. Lichtreclames kringelden over het blauwe asfalt, klommen omhoog tot de dertigste etage en fladderden door de vuil-roze lucht. Girstone moest aan een kort nachtelijk gevecht aan de Rijn denken. Zou het zich dan herhalen?... Wat zou er van Betty worden? En van het leven? Ze namen je alles af. Raketten. Alarm. Bommen. Hier maar, midden in het hart... Vervloekelingen!”

Luid had hij „vervloekelingen” geschreeuwd. De voorbijgangers verbaasden zich niet: wie liep er nu anders op Broadway op een dergelijk uur dan een dronken arme duivel?

Kort voor zijn vertrek naar New York had Dumas Lancier ontmoet. Ze zagen elkaar zelden. Lancier maakte een moeilijke tijd door. De firma „Roche ainé” werd opnieuw met een bankroet bedreigd, maar Lancier miste zijn energie van vroeger. Hele dagen zat hij in een half-donkere kamer met de luiken dicht en bromde wat voor zich heen. Op een mooie voorjaarsdag haalde Marthe hem over een beetje te gaan wandelen. Hij liep in gedachten verzonken, gebogen en vergrijsd, toen Dumas hem aansprak. Ze gingen op het terras van een klein caf etje zitten, zonder te weten waarover ze een gesprek zouden beginnen. Lancier probeerde de avonden in „La Corbeille” op te halen, maar hij hield zich in: Marceline was er niet meer, ook Leo en Louis niet...

Een maand geleden was ook dokter Morillot gestorven. Hij stierf, zoals hij geleefd had, met een droevige glimlach. Tegen de professor, die hem moed probeerde in te spreken, zei hij: „Ik ben nog niet helemaal kinds geworden. Mijn prognose is, dat het niet langer dan twee weken duurt... Denkt u alleen niet, dat me dat spijt. Ik ben al te lang blijven plakken. Men moet weten, hoe het hoort. U zou erom lachen, als ik het u bekende, maar ik heb mijn halve leven doorgebracht zonder electriciteit, zonder pas, zelfs zonder jazz. In de caf e's walste men, aan de grens zocht men naar verborgen pakjes tabak, 's avonds stak ik de lamp aan en was verrukt, dat ze zo helder brandde! Toen Hugo begraven werd, was ik op het lyceum... Ik ben een mens uit een andere tijd. Voor Pinaud ben ik een kwaadaardige communist: vraag daar de kameraden van Pierre eens naar. Zij zullen zeggen, dat ik een aanhanger ben van het monopolie-kapitaal. Alles bij elkaar genomen ben ik maar een doodgewone arts, die duizen-en-  en ziekten moest genezen. Eens heette het „catarrh”, toen „influenza” en toen weer „griep”. De zieken zijn echter net zo blijven niezen. Toen ik nog een jongen was, zei mijn vader, dat er geen oorlog meer kon komen, omdat men een verschrikkelijk wapen had uitgevonden: het machinegeweer. Maar ik heb geleefd, tot de atoombom er was. Dat betekent, dat ik gerust kan sterven...”

Ja, ook Morillot was gestorven. Lancier haalde zich voor de geest, hoe hij bij Marceline kwam en zijn verdriet achter een glimlach verborg, zodat men er niet achter kwam, wat er in hem omging...

— Wij zijn samen op het kerkhof aan het wandelen, — zei Lancier
— We kunnen beter over wat anders praten.

Dumas vroeg, hoe het met hem ging.

— Slecht. „Roche ain  ” beleeft haar laatste dagen. Maar dat is niet belangrijk. Het andere is erger: dat berooft me van mijn goede humeur. Waarom leef ik? Treed maar niet in debat met mij. Ik weet, dat u andere opvattingen hebt. Ik ben moe, ik wil niet debatteren. Mado staat